احکام و آداب

رانندگان

۴۶
فقه و
زندگی

روح الله سبحانی
محمدرضا یاوری

بسم الله الرحمن الرحیم

احکام و آداب رانندگان

نویسنده:

مهدیه یاوری وثاق

ناشر چاپی:

معروف

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

احکام و آداب رانندگان

مشخصات کتاب

سرشناسه:سبحانی، روح الله، ۱۳۵۶ -

عنوان و نام پدیدآور:احکام و آداب رانندگان/ روح الله سبحانی و محمدرضا یاوری؛ به سفارش ستاد امر به معروف و نهی از منکر، پژوهکشده امر به معروف و نهی از منکر.

مشخصات نشر:قم: نشر معروف، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری:۱۲۰ ص.: مصور؛ ۵/۱۰×۵/۱۹ س م.

فروست:فقه و زندگی؛ ۴۶.

شابک:۲۵۰۰۰ ریال ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۱۲-۵۲-۲ :

وضعیت فهرست نویسی:فاپا

یادداشت:کتابنامه: ص. [۱۱۶] - ۱۲۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع:رانندگی (فقه)

موضوع:مسافرت (فقه)

موضوع:رانندگان -- اخلاق حرفه ای

موضوع:فقه جعفری -- رساله عملیه

شناسه افزوده:یاوری، محمدرضا، ۱۳۵۳ -

شناسه افزوده:ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر. پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

رده بندی کنگره:BP۱۹۸/۶ /ر۲۴ س۲ ۱۳۹۵

رده بندی دیویی:۲۹۷/۳۷۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۱۹۹۸۲

ص: ۱

اشاره

فهرست مطالب

فصل سوم : قوانین حمل و نقل و مسافر

فصل چهارم : رانندگان و مشاغل دیگر

فصل پنجم : عفاف و حجاب

ص: ۵

ص: ۶

سخن پژوهشکده

فقه و زندگی و سبک زندگی اسلامی

اسلامی شدن زندگی اجتماعی در مرحله شناخت سه گام دارد :

شناخت معروف و منکر در فعالیت های فردی و

روابط انسان و خداوند عزوجل

شناخت معروف و منکر در حوزه روابط اجتماعی و

معاملات اقتصادی

شناخت معروف و منکر در روابط دولت و ملت.

در گام اول فعالیت های فقهی، اخلاقی پژوهشهای اخلاق مدار فراوانی توسط عالمان و محققان پدید آمده و اصلاح و تقویت روابط عبادی ، عقیدتی و معرفتی انسان با

خداوند متعال را مورد توجه قرار داده است.

ص: ۷

گام دوم یعنی شناخت معروف و منکر در روابط اجتماعی و معاملات اقتصادی، کاری است که با وجود برخی از آثار علمی و پژوهشهای ارزشمند با نگاه تخصصی به هر صنف مورد توجه قرار نگرفته است. سلسله کتابهای فقه و زندگی به پژوهش و نگارش در حوزه اصناف خاص توجه دارد و بایدها و نبایدهای فقهی و اخلاقی و آداب اسلامی هراتحادیه صنفی و دست اندرکاران مشاغل مختلف تولیدی، توزیعی، و خدماتی را محور پژوهش و نگارش و اطلاع رسانی خویش می داند

گام سوم در شناخت معروف و منکر به روابط مردم و حکومت ها اختصاص دارد، اسلامی شدن روابط دولت و ملت بالاترین گام به سوی رضای خداوند متعال محسوب می شود و در سایه ی پیروی از رهبری الهی و تسلیم دولت و ملت در برابر قوانین قرآن و عترت امکان پذیر است

در حدود سالهای ۱۳۷۲ ش با آغاز فعالیت های ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر طرح پژوهشی فقه و زندگی» توسط جناب حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمد حسین فلاح زاده، در پژوهشکده باقر العلوم (علیه السّلام) قم، پی ریزی شد. هدف طرح، تألیف و تدوین مجموعه کتابهایی در زمینه آداب و احکام اسلامی برای

اصناف و مشاغل

گونـاگون اقتصـادی و بازاریان کشور بوده با هماهنگی این دو نهاد فرهنگی تألیف حـدود بیست جلـد از این مجموعه در سال هـای آغـاز کمـک خوبی به بازاریان متـدین در زمینه شـناخت احکام شـرعی و حلال و حرام مشاغل بشـمار می رفت. اما مثل بسیاری دیگر از طرح ها این کار هم به دلایل مختلف ناتمام ماند و در زمینه ی احکام فقهی بسیاری اصناف اثری فراهم نیامد

ضرورت اسـلامی شـدن بازار، علاقه ی بسـیاری از کسـبهی محترم در بخش های تولیـد و توزیع و خـدمات و پیگیری ریاسـت محترم ستاد احیاء حجه الاسلام و المسلمین زرگر دام عزه العالی سبب احیای مجدد این طرح پژوهشی کاربردی در سال ۱۳۹۳ ش شد و تالیف و تدوین کتبی دیگر در زمینه فقه اصناف در دستور کار پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر قرار گرفت.

در سـال هـای آغـازین، این پژوهش ها با هـدایت و حمایت سـتاد و نظارت علمی و فقهی برادران گرامی حجـج اسـلام محمد حسـین فلاـح زاده و محمود مهـدی پور شـکل گرفت و بیست و چنـد دفتر از آن فراهم آمـد. اینـک بـار دیگر پس از حـدود چهارده سال، این کار ناتمام و بر زمین مانده به توفیق الهی و نظارت جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج

شیخ حسین خدادادی و همکاری گروهی از فضلای حوزه علمیه قم در پژوهشکده امر به معروف پیگیری می شود.

همیشه اصناف محترم و صاحبان مشاغل در انجام وظیفه خود نیاز به احکام و قوانین الهی دارند و لازم است معروف و منکرات صنفی را بشناسند. تحولات صنفی و دگرگونی ها در حوزه کسب و کار سبب می شود که احکام براساس نیازهای روز مورد بازنگری فقهی و علمی قرار گیرد وتفقه واجتهاد جدید ضرورت یابد. از این رو بار دیگر با استفاده از فتاوی مراجع بزرگوار تقلید و قوانین مصوب شورای نگهبان موضوعات کار نشده در برنامه پژوهشی قرار گرفت و بیست اثر جدید تحقیق و تولید شد. عناوین پژوهش های سال ۱۳۹۳ ش بدین شرح است: ..

احکام صنف طلا و جواهر

احکام تلفن همراه

أحکام بازی های رایانه ای

احکام صنف اتوبوس رانی

احکام صنف فرش و تابلو فرش

احکام صنف کیف و کفش (سراجان)

احکام صنف ماهی فروشان

احکام صنف ناشران

ص: ۱۰

احکام صنف پوشاک

احکام صنف نانوایان

احکام صنف اینترنت و رایانه

احکام صنف پرندگان و پرنده فروشان

احکام صنف اغذیه فروشان

احکام صنف پارک ها

احکام عمومی کسب و کار

احکام صنف قهوه خانه ها

احکام صنف الکتریکی

احکام صنف داروخانه ها

احکام صنف صوتی و تصویری

احکام بیمه ها.

این دفتر از فقه و زندگی که با تلاش برادران گرامی آقایان سبحانی و یاوری پدید آمده به احکام اتوبوسرانی و پایانه ها اختصاص یافته است و امیدواریم محققان ودست اندر کاران محترم با ارائه تجارب و مسائل شرعی خویش ما را در تکمیل این اثر یاری کنند.

با درخواست توفیق از خداوند دانا و توانا‌ویاری محققان حوزوی و همراهی اصناف کشور، بسیج اصناف و مسؤولان ستادهای امر به معروف، می توان به سوی اسلامی شدن

بازار، آرامش روانی جامعه، کاهش جرم و تخلفات اقتصادی و کسب رضای حضرت حق گام هایی بلند تر برداشت.

امیدواریم با شناخت احکام الهی در تمام بخش ها و اجرای آن در زندگی فردی و اجتماعی و در سایه فقه ناب اسلامی و با هدایت حضرت بقیه الله عجل الله تعالی فرجه الشریف ، توحید و عدالت در سراسر عالم حاکم گردد، ان

شاء الله.

قم پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

خیابان سمیه کوچه ۱۲ پلاک ۳۵۵

fmaroof.ir

info@fmaroof.ir

ص: ۱۲

فصل اول کلیات

تاریخچهٔ سفر

از گذشته تاکنون مرسوم بوده است که انسانها برای رسیدن به مقاصدی مثل تجارت، تحصیل، حفظ جان و حتی برخی جنگها یا راهزنیها سفر می کنند و در این جابه جایی ها از راه های زمین، دریا و هوا استفاده می نمایند.

یکی از دغدغه های همیشگی مسافرین و کسانی که وظیفهٔ جابه جایی دیگران را بر عهده دارند، تلاش در جهت حفظ جان و مال و ناموس خود بوده است، لذا مقرراتی را وضع کرده اند و به دنبال آن وظایفی را بر عهدهٔ راننده، مسافر و شرکتهای مسافربری معین نموده اند.

ص: ۱۳

تاریخچهٔ اتوبوس

اولین اتوبوس در ایران توسط یـک تاجر بلژیکی در شـهر رشت به کار گرفته شـد؛ اما به مرور زمان و با توجه به میزان کرایه، سودآوری و زیرساختهای حمل و نقل، وجه اقتصادی آن مورد توجه واقع شـد و پس از آن اتوبوس به کار گرفته شده به یکی از تجار ایرانی به نام «معین التجار» فروخته شد. او نیز پس از انقلاب مشروطه این اتوبوس را به تهران آورد و با کرایه ی هر نفر ۳ شاهی حمل مسافرین را به عهده گرفت که به مرور زمان تقاضا برای اسـتفاده از این وسـیله بیش تر از قبل شد و پس از چند سال، با

ورود چند اتوبوس توسط تجار مختلف به شهر، در جابه جایی مسافران رونق زیادی شکل گرفت.

لازم به ذکر است که اغلب اتوبوسهای آن دوره با توجه به بُعد مسافت طی شده (از اروپا تا ایران) و دست دوم بودن،

مستهلك بودند و هزینهٔ نگهداری زیادی طلب می کردند که این امر در نهایت باعث پایه گذاری صنعت اتومبیل سازی در ایران شد.

بر این اساس، اولین اتوبوسهای مونتاژ شده در سال ۱۲۹۰ش به تهران وارد شد که حدود ۵ درصد از جابه جایی مسافران توسط این اتوبوسها انجام می شد.

در زمان صدارت «وثوق الدوله» در سال ۱۲۹۸ش با توجه به افزایش نارضایتی مردم از نحوهٔ جابه جایی مسافرین، دولت بر آن شد تا با ایجاد اداره ای، به سازماندهی و نظم بخشیدن به حمل و نقل درون شهری بپردازد که پس از مدتی بحث و تفحص، این اداره در بلدیه (شهرداری) پایه گذاری شد. شهرداری موظف شد قوانینی وضع کند تا تسهیلات لازم را برای مسافران ایجاد کند. این قوانین شامل میزان کرایه، زمان کار ناوگان، تثبیت خطوط و آیین نامهٔ انضباطی بود.

در اولین گام، شهرداری تمام اتوبوسها را موظف به دریافت پلاک شناسایی خودرو کرد و در زمان «کریم آقا بوذر جمهری» جهت کنترل خطوط، هر خط دارای ناظری شد تا بر کار ناوگان خطوط نظارت کند. در شهریور ۱۳۲۰ حدود ۱۰۰ دستگاه اتوبوس در تهران کار می کردند که ۹۰ دستگاه آن بنز بود.

ص: ۱۵

در همین سال اتوبوسهای «زایس» روسی وارد ایران شد و در سال ۱۳۳۱ دولت آقای سهیلی اجازهٔ فعالیت شرکتهای خصوصی حمل و نقل را صادر کرد.

اولین اتوبوسهای دوطبقه در سال ۱۸۲۰م /۱۱۹۸ش به صورت تجاری مورد استفاده قرار گرفتند.

این اتوبوسها اوایل Omnibuses نامیده می شدند و مقامات لندن برای تشویق مردم به استفاده از آن، نیمی از هزینه ها را پرداخت می کردند. اوایل طبقهٔ بالایی توسط یک نردبان در دسترس مسافران قرار می گرفت که فضا برای نشستن حدود ۴۲ مسافر را داشت. به مرور زمان نوآوریهایی مانند راه پله برای دسترسی بهتر، همراه با قرار دادن صندلیهای راحت تر به جای نیمکت صورت گرفت و خانمها به استفاده از این وسیله تشویق شدند و همین امر عرصهٔ رقابت را برای «تراموا» تنگ تر می کرد.

ص: ۱۶

اولین اتوبوس دو طبقه با موتور احتراقی در سال ۱۹۲۳م/ ۱۳۰۱ش معرفی شد. بعد از تغییر در نیروی محرکه، مهم ترین ویژگی مدل جدید، سقف دار شدن طبقهٔ بالایی بود. این مدل تا سال ۱۹۳۷م/ ۱۳۱۵ش تولید می شد.

مدلهای جدیدتر با نام Routemaster در سال ۱۹۵۴م/ ۱۳۳۲ش ساخته شد. از مزایای کلیدی این مدل، شاسی جداگانه بر روی موتور و استفاده از آلیاژ جدید در تولید بدنه و موتور بود. موتور در جلو قرار گرفت و جعبه فرمان هیدرولیکی، سیستم تعلیق مستقل جلو، جعبه دندهٔ اتوماتیک و ترمز هیدرولیکی پیشرفته از دیگر

ص: ۱۷

ویژگیهای نسل جدید بود.

سپس مـدلهای جدید هیبریدی، با طراحی قوس دار و نامتقارن، دارای سه در و دو پلکان برای سوار شدن راحت تر مسافران به کار گرفته شد.(۱) امروزه اتوبوس علاوه بر جابه جایی مسافرین، برای خدمات درمانی مثل اورژانس، انتقال خون، اتاق عمل و همچنین تعمیرگاه سیار استفاده می شود.

ص: ۱۸

۱- Orangecar.persianblog.ir.

اهمیت حمل و نقل و جایگاه رانندگان

در سفرهای امروزی، گروهی مانند رانندگان وسایل نقلیه مسئولیت بیش تری دارند که خدمت این افراد مانند جریان خون در بدن، به پیکره اجتماع حیات می بخشد. امام صادق علیه السلام ارزش خدمت گذاری این گونه افراد چنین بیان شده است:

«مردی از اهل مکه وارد شد و چون در کار کرایه دادن به مشکل برخورده بود، درخواست کمک کرد. حضرت به «صفوان جمّال» فرمودند: برادرت را یاری کن! وقتی صفوان برگشت، حضرت فرمودند: ارزش کمک تو به آن برادر مؤمن، از هفت دور طواف خانهٔ خدا بیش تر است.»

اگر رانندگان محترم با قصد تقرّب به خدا، به خدمتگذاری صحیح بپردازند و این بار مسئولیت را به دوش بکشند و حق الله و حق الناس را رعایت کنند، برکات الهی شامل حال آنها می شود. اگر سعی داشته باشند که درآمدشان از راه حلال باشد و در راه حلال نیز مصرف نمایند، نظیر «صفوان جمّال» که شغل او شترداری و کرایه دادن شتر بود وی از اصحاب امام صادق و امام کاظم علیهما السلام و مورد اعتماد این دو امام معصوم بود، تا آنجایی که امام

ایشان را مأمور تعمیر قبر مطهر حضرت علی علیه السلام قرار دادند؛(۱) یعنی نخستین تولیت آستان مقدس امیرالمؤمنین علی علیه السلام، جناب صفوان بود.

«صفوان جمّال می گوید: روزی نزد امام کاظم علیه السلام رفتم. حضرت به من فرمودند: ای صفوان! تمام اعمالت زیبا و نیک است، جز یکی. عرض کردم: قربانت گردم! کدام عملم؟ فرمود: کرایه دادن شترانت به این مرد (هارون الرشید). گفتم: به خدا قسم برای خوشگذرانی، خودنمایی، شکار یا بازی کرایه ندادم؛ بلکه برای راه مکه بوده، و خود نیز متصدی آن نیستم؛ بلکه غلامانم را با او می فرستم. فرمود: ای صفوان! مگر کرایۀ تو بر عهدۀ او نیست؟ عرض کردم: بله، قربانت شوم. فرمود: پس تو می خواهی که او زنده بماند تا کرایۀ تو را بدهد؟ گفتم: آری. فرمود: هر که ماندن آنها را دوست بدارد، از آنهاست و هر که از آنهاست، اهل دوزخ است.

صفوان می گوید: رفتم تمام شترانم را فروختم. وقتی خبرش به هارون رسید، مرا خواست و به من گفت: ای صفوان! به من خبر رسیده است که شترانت را فروخته ای؟ گفتم: آری. پرسید: چرا؟ گفتم: پیری سالخورده ام و غلامانم

۱- ارشاد القلوب الی الصواب، دیلمی، ج۲، ص ۴۴۲.

نیروی این کارها را ندارند. گفت: هیهات! هیهات! من می دانم چه کسی به تو اشارت کرده تا این کار را بکنی و آن موسی بن جعفر علیه السلام است. گفتم: مرا با او چه کار؟ گفت: این سخن را واگذار! به خدا اگر خوشرفتاری تو نبود، البته تو را می کشتم.»(۱)

البته امروزه از همین قشر خدوم و ایثارگر رانندگانی وجود دارند که جزء شهدای انقلاب و هشت سال دفاع مقدس و یا از آزادگان و جانبازان می باشند که حقیقتا همگان مدیون خون شهدا و ایثار و فداکاری رزمندگان هستیم.

اما گرچه این شغل سختیهایی همچون دوری از خانواده دارد؛ ولی بسیارند رانندگانی که از وظایف همسرداری و تربیت فرزند خویش غافل نشده اند. حجت الاسلام و المسلمین قرائتی می فرمودند: راننده ای را می شناسم که چهار فرزند حافظ قرآن کریم تحویل جامعه داده است.

۱- بحار الانوار، علامه مجلسی، ج ۷۲، ص ۳۷۶، ح ۳۴.

فصل دوم: اهمیت سفر

اشاره

مسافرت در اسلام، جزیی از زندگی یک مسلمان شمرده شده است، نه آنکه برنامه ای حاشیه ای، بی ارزش و کم اهمیت باشد، حتی برخی از سفرها در اسلام واجب یا مستحب شمرده شده اند؛ مانند سفر حج و سفرهای زیارتی.

«عبدالرحمن بن مسلم» از امام صادق علیه السلام نقل می کند که: «مَنْ زَارَنَا فِی مَمَاتِنَا فَکَأَنَّمَا زَارَنَا فِی حَیَاتِنَا؛ هر کس بعد از رحلت ما به زیارت ما آید، گویا در زمان حیاتمان ما را

ص: ۲۳

زیارت کرده است.»(۱)

«عیسی بن راشد» نیز از امام صادق علیه السلام روایت می کند که: «هر کس قبر هر کدام از ائمه علیهم السلام را زیارت کند و نزد آن، دو رکعت نماز بخواند، ثواب حج و عمره برایش نوشته می شود.»(۲)

قطعاً بسیاری از زیارتها بدون سفر محقق نمی شوند. همچنین انسانها به سبب نوع زندگی و وابستگی شان به یکدیگر در به جا آوردن نیازها و مایحتاج خود؛ اعم از خوراک و پوشاک و برآوردن نیازهایی از قبیل کسب علم، اشتغال، ازدواج، درمان، تجارت و امنیت مسافرت می کنند.

آداب سفر

با توجه به اهمیت مسافرت در زندگی فردی و اجتماعی، شایسته است هر مسلمانی با آداب و احکام سفر و مقدمات آن آشنایی کامل داشته باشد. به عنوان نمونه:

۱. در بعضی از روایات(۳) آمده است که انتخاب برخی از روزهای هفته برای مسافرت بهتر است، و چنانچه انسان

۱- همان، ج ۹۷، ص ۱۲۴، ح ۳۴.
۲- همان، ص ۱۱۹، ح ۱۸.
۳- کافی، ج ۸، ص ۲۷۵، ح ۴۱۶ و ص ۱۴۳، ح ۱۰۹.

سفر خود را با صدقه(۱) و دعا(۲) شروع کند، إن شاءالله گرفتار مشکلی نخواهد شد.

۲. با امیدواری حرکت کند و از فال بد زدن بپرهیزد؛ چراکه از روایات به دست می آید انسان هرگونه بر خود تفأل نیک یا بد بزنـد، همان برای وی پیش می آید؛ اگر به خیر و آسانی باشد، آسان و اگر سـخت و نحس بگیری، سـخت می شود و چنانچه آن را چیزی به حساب نیاوری، مشکلی پیش نمی آید.(۳)

۳. قبل از سـفر صـدقه بدهـد که در روایتی از امام باقر علیه السـلام آمـده است: هر زمان پـدرم امام سـجاد علیه السـلام پای در رکاب می گذاشت، با صدقه دادن در حد توان خود، سـلامتی را از خدای متعال طلب می کرد و هنگام بازگشت از سفر نیز به شکرانهٔ سلامتی به اندازهٔ توان خویش صدقه می داد و حمد و شکر خدا را به جا می آورد.(۴)

۴. قبل از سفر دو رکعت نماز بخواند و تمام امور خود را به خدا بسپارد و بگوید: «اَللّٰهُمَّ أنّی اَستَودِعُکَ نَفسی، و

۱- همان، ج ۴، ص ۲۸۳، ح ۴.
۲- وسائل الشیعه، ج ۱۱، باب ۱۵ از ابواب سفر، ص۳۷۵
۳- کافی، ج ۸، ص ۱۹۷، ح ۲۳۵ و ۲۳۶.
۴- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۷۰، ح ۲۴۰۸.

اهلی و مالی وذُرِّیتی، وَ دُنیایَ وَ آخِرَتی وَ اَمانَتی وَ خاتِمَهَ عَمَلی؛(۱) خداوندا! من خود و خانواده ام و اموالم و فرزندانم و دنیایم و آخرتم و امانتهایم و پایان کارم را به تو می سپارم.»

۵. پس از خروج از خانه، بر در منزل و رو به آن سمتی که به سوی آن سفرش را آغاز می کند، بایستد و هر کدام از سوره های حمد، آیه الکرسی، فلق، ناس و اخلاص را از پیش رو و جانب راست و چپ خود بخواند و سپس بگوید: «اللَّهُمَّ احْفَظْنِی وَ احْفَظْ مَا مَعِی وَ سَلِّمْنِی وَ سَلِّمْ مَا مَعِی وَ بَلِّغْنِی وَ بَلِّغْ مَا مَعِی بِبَلَاغِکَ الْحَسَنِ الْجَمِیلِ؛(۲) خداوندا! مرا حفظ کن و آنچه با من است نیز حفظ فرما و مرا و آنچه با من است را سالم بدار و مرا و هر چه با من است، به بهترین صورت به مقصد برسان.» کسی که چنین کند، خدای متعال او و هر آنچه همراه اوست، حفظ می کند و سالم به مقصد می رساند، إن شاءالله.

۶. مقداری از تربت امام حسین علیه السلام را همراه بردارد و بگوید: «اللَّهُمَّ إِنَّ هَذِهِ طِینَهُ قَبْرِ الْحُسَیْنِ وَلِیِّکَ وَ ابْنِ وَلِیِّکَ اتَّخَذْتُهَا حِرْزاً لِمَا أَخَافُ وَ لِمَا لَا أَخَاف؛(۳)خداوندا! این خاک

۱- کافی، ج ۴، ص ۲۸۳، ح ۱.

۲- همان، ج۲، ص ۵۴۳، ح ۱۱.

۳- کامل الزیارات، ابن قولویه، ص ۲۸۳، ح ۱۰، باب ۹۳.

پـاک قبر امـام حسـین است. همان ولیّ و فرزنـد ولیّ تو. من آن را پناهی برای آنچه از آن می ترسم و آنچه از آن نمی ترسـم قرار داده ام.»

۷. وقتی بر مَرکَب سوار می شود، برای حفـظ خود و مرکبش چنین بگویـد: «بسم الله لاـ حول و لا قوّه الاّ بالله؛ به نام خـدا آغاز می کنم که هیچ جنبشـی و نیرویی جز با مدد او انجام نمی پذیرد. سپس بگوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِی هَدانا لِهذا وَ ما کُنَّا لِنَهْتَدِیَ لَوْ لا أَنْ هَدانَا اللَّه»؛(۱) «ستایش مخصوص خدایی است که ما را به سمت این (سفر خیر) هدایت کرد و اگر هدایت او نبود، ما به سوی آن رهنمون نمی شدیم.»

و بگویـد: «سُبْحانَ الَّذِی سَخَّرَ لَنا هذا وَ ما کُنَّا لَهُ مُقْرِنِین»؛(۲) «پـاک و منزّه است خـدایی که این مرکب را مسـخّر ما قرار داد؛ وگرنه ما توانایی تسخیر آن را نداشتیم.»

۸. در مواقع احسـاس خطر بخوانـد: «وَ قُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِی مُدْخَلَ صِدْقٍ وَ أَخْرِجْنِی مُخْرَجَ صِدْقٍ وَ اجْعَلْ لِی مِنْ لَدُنْکَ سُلْطاناً نَصِیراً»؛(۳) «پروردگارا! مرا در هر کار با صداقت وارد کن و با صداقت خارج ساز و از سوی خود حجّتی

۱- اعراف/ ۴۳.

۲- زخرف/ ۱۳.

۳- . اسراء/ ۸۰.

یاری کننده برایم قرار ده.» همچنین خواندن آیه الکرسی در چنین مواردی بسیار خوب و مفید است.(۱)

۹. اگر تنها مسافرت می کند، بگوید: «مَا شَاءَ اللَّهُ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ اللَّهُمَّ آنِسْ وَحْشَتِی وَ أَعِنِّی عَلَی وَحْدَتِی وَ أَدِّ غَیْبَتِی؛(۲) آنچه خدا بخواهد، تحقق می یابد و هیچ جنبش و نیرویی جز او با مدد الهی انجام نمی گیرد. خداوندا! وحشت مرا به انس تبدیل فرما و مرا بر تنهایی ام یاری ده و در غیاب من به جای من باش!»

۱۰. به دوستان و همراهان خود کمک کند و در رفع نیازهای آنان مضایقه ننماید و حقیقتاً نسبت به آنان متواضع و مهربان باشد. از رسول خدا صل الله علیه و آله نقل شده است که هرگاه دو نفر با یکدیگر همراه شوند، آن کس که بیش تر محبت کند، نزد خدا محبوب تر و پاداشش بیش تر است.(۳)

۱۱. به ما دستور داده شده است با کسانی که از جهت خرج کردن و تمکّن مالی در ردیف شما نیستند، مسافرت نکنید؛ زیرا این کار باعث احساس ذلت در شما می شود.(۴)

۱۲. مراقب انجام نمازهای واجب خود در طول سفر

۱- محاسن، ج ۲، ص ۳۶۷، ح ۱۱۸.
۲- من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۷۶، ح ۲۴۳۱.
۳- همان، ج ۲، ص ۲۷۸، ح ۲۴۳۷.
۴- همان، ص ۲۷۹، ح ۲۴۴۲.

باشـد که بسـیار مهم است. از امـام صـادق علیه السـلام روایت شـده است که فرمود: نمـاز واجب از بیست حـج مسـتحبّی بهـتر است.(۱)

۱۳. بعد از نمازهای شکسته، سی مرتبه تسبیحات اربعه را بگوید که در روایات روی آن تأکید بسیاری شده است.(۲)

۱۴. مناسب است همیشه وصـیت نامه انسان آماده باشد؛ مخصوصاً قبل از مسافرت وصـیت کند. خداوند می فرماید: «کُلُّ نَفس ذائقهُ الموت»(۳)؛ «هر کسـی طعم مرگ را می چشـد.» پس سـزاوار نیست مسـلمانی شب را به روز برساند، مگر اینکه وصـیت خود را زیر سر داشته باشد.(۴)

۱۵. نـاگفته پیـداست آنچه دربـارهٔ دعـا و صـدقات برای حفـظ جـان و مال و خانواده از خطرات در بالا گفته شـده، به این معنا نیست که انسان احتیاط را از دست بدهد و مراقبتهای لازم را برای حفظ خویش و اموالش انجام ندهد؛ بلکه مقصود این اسـت که هرچه برای حفظ خود و اموال خویش در توان دارد، انجام دهد و بقیه را به خدا بسپارد؛

۱- کافی، ج ۳، ص ۲۶۵، ح ۷.

۲- تهذیب الاحکام، ج ۳، ص ۲۳۰، ح ۱۰۳.

۳- آل عمران/ ۱۸۵.

۴- تفصیل وسائل الشیعه، ج ۱۹، ص ۲۵۸، مسلسل ۲۴۵۴۳.

چراکه طبق روایات، دعای افراد سهل انگار مستجاب نمی شود.(۱)

بنابراین بـدون آمادگی و تجهیزات، نبایـد در جاده های خطرناک قدم بگذارد، خصوصاً در رانندگی اموری را که برای ایمنی توصـیه شده است، فراموش نکند و از سرعت غیرمجاز و تخلفات راهنمایی و رانندگی بپرهیزد، با احتیاط حرکت کند و وسایل لازم در سفرهای زمستانی یا تابستانی را با خود بردارد.

این قسـمت را با حدیث پر معنایی از امام صادق علیه السـلام به پایان می بریم که حضـرت به یکی از یارانشان فرمودند: «إعقِل راحِلَتِک و تَوَکَّل؛(۲) گرهٔ بار و توشه ات را محکم ببند و سپس بر خدا توکل کن!»

همـان که در ضـرب المثلهای فارسـی می گوییم: «با توکّل زانوی اُشتُر ببنـد.» کنایه از اینکه ابتـدا به وظایف خود عمل کنیم و سپس بر خدای قادر متعال توکل کنیم و حفاظت از خود و اموالمان را به او بسپاریم.

۱- مفاتیح نوین، ص ۲۱۵.

۲- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۵، ح ۱۸.

نماز و روزه در حال سفر

از مهم ترین فروع اسـلام، «نمـاز» است که عمود خیمه دین به شـمار می رود. نمـاز که حقیقتـاً حلقـهٔ وصـل بنـده به پروردگار جهانیان و معراج مؤمن است؛ نماز که قرآن نزدیک به یکصد بار از آن گفتگو کرده است؛ نماز که وقتی حضرت ابراهیم علیه السـلام به مقـام نبوت رسـید، خداونـد عـالم او را با کلماتی آزمایش کرد و پس از موفقیت، مقام امامت را به او عنایت فرمود، مقام امامت آنقدر برای او جلوه کرد که بدون تأمل برای ذریه و فرزندان خویش نیز آن را درخواست نمود. پس از رسـیدن به همه این مقامات و طیّ درجات، در جوار خانـهٔ خـدا از خـدا خواست که او و فرزنـدانش را اقامه کننده و برپا دارندهٔ نماز قرار دهد: «رَبِّ اجعَلنِی مُقیمَ الصَّلاهَ وَ مِن ذُرِّیتی»(۱)

نماز، آخرین وصـیت انبیا و ستون اسلام است که با قبولی آن سایر اعمال نیز قبول و با ردّ آن هر کار خیر دیگری مردود است. نمـاز همـان طـور که خود مهم ترین فرع دین است، احکـام و خصوصـیات آن نیز چنین است. یکی از موضوعـاتی که شدیـداً مورد نیاز امروز ماست، احکام نماز و روزه در سفر است.

ص: ۳۱

۱- ابراهیم/ ۴۰.

اقسام سفر در اسلام

در شرع مقدس اسلام نیز سفر دارای اقسام و احکامی است؛

الف) سفرهای واجب: مثل سفر برای حج،زیارت نذری، نجات حادثه دیدگان ، جهاد فی سبیل الله ،نجات مظلوم ،رسیدگی به بستگان واجب النفقه.

ب) سفرهای حرام: سفر برای انجام کارهای خلاف شرع یا قانون مثل حمل قاچاق یا مواد مخدر ،سفر در جاده های ممنوعه، سفر زن بدون رضایت شوهر.

ج) سفرهای مستحب: مثل زیارت ، عیادت از مریض

د) سفرهای مکروه: مثل مسافرت برای فرار از روزه ، فرار از بدهی

ه) سفرهای مباح: مثل سفرهای تفریحی که در آن کار حرامی انجام نشود.

لذا با توجه به اهمیت آن لازم است نکات و مسائلی از احکام آن بیان شود که البته مسائل این بخش برگرفته از کتاب «احکام مسافر»، تدوین مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات شرعی می باشد.

لازم به ذکر است مسائلی که در این قسمت آورده می شود طبق نظر حضرات آیات عظام: امام خمینی قدس

ص: ۳۲

سره، امام خامنه ای، سیستانی و مکارم شیرازی حفظهم الله می باشد.

۱. مسافر با چند شرط باید نمازهای چهار رکعتی را شکسته (دو رکعتی) بخواند؟

شرط اول: سفر کمتر از هشت فرسخ شرعی نباشد؛

شرط دوم: مسافر از اول قصد رفتن بیش از هشت فرسخ را داشته باشد؛

شرط سوم: در بین راه از قصد مسافرت برنگردد؛

شرط چهارم: پیش از رسیدن به هشت فرسخ قصد نداشته باشد که از وطنش عبور کند یا در جایی ده روز بماند؛

شرط پنجم: برای کار حرام سفر نکند و یا خود سفرش از نوع مسافرت حرام نباشد؛

شرط ششم: از صحرانشینان یا عشایر خانه به دوش نباشد؛

شرط هفتم: شغل او مسافرت نباشد(کثیر السفر، شغله السفر مثل راننده طبق نظر همه مراجع. یا شغله فی السفر نباشد مثل معلم و کارگر طبق فتوای همه مراجع غیر از امام خمینی (قدس سرّه)؛

ص: ۳۳

شرط هشتم: ازحدّ ترخّص بگذرد.(۱)

۲. آیا در زمان حاضر که مسافرتها به راحتی قابل انجام است، باز هم نماز مسافر شکسته است؟

بله، در حکم نماز مسافر تفاوتی میان عصر حاضر و زمان گذشته نیست. (۲)

۳. مسافت شرعی چند فرسخ و برابر با چند کیلومتر است؟

مسافت شرعی (مجموع رفت و برگشت) هشت فرسخ است و در محاسبهٔ مسافت شرعی به کیلومتر چند نظر است:

امام خمینی و آیت الله خامنه ای: ۴۵ کیلومتر؛

آیت الله سیستانی: ۴۴ کیلومتر؛

آیت الله مکارم شیرازی: ۴۳ کیلومتر.(۳)

۴.ملاک و معیار تحقق سفر شرعی در رفت و برگشت چیست؟

باید مجموع رفت و برگشت هشت فرسخ باشد و امام خمینی و آیت الله خامنه ای می فرمایند که رفتن هم کمتر از چهار فرسخ نباشد.(۴)

۱- احکام مسافر (مطابق با فتاوای مراجع عظام تقلید)، ص ۱۳۲.

۲- همان، ص ۱۳۳.

۳- همان، ص ۱۳۳.

۴- همان، ص ۱۳۴.

۵. اگر به جایی برویم که مسافت رفت حدود ۲۰ کیلومتر و جادهٔ دیگری که از آن برمی گردیم، حدود ۲۵ کیلومتر باشد، نماز را چگونه بخوانیم؟

امام و آیت الله خامنه ای: گرچه مجموع رفت و برگشت هشت فرسخ است؛ ولی چون رفت چهار فرسخ نمی باشد، نماز تمام است (یعنی مسافر محسوب نمی شود).

آیت الله سیستانی و آیت الله مکارم: ملاک آن است که مجموع رفت و برگشت هشت فرسخ باشد، بنابراین در فرض سؤال، نماز شکسته است.(۱)

۶. راههای تحقیق از مسافت شرعی کدامند؟

سه راه وجود دارد: ۱. اندازه گیری خود شخص و رسیدن به یقین؛ ۲. دو نفر عادل بگویند؛ ۳. آنچه که مفید علم یا اطمینان باشد، مثلاً بین مردم معروف باشد که سفرش هشت فرسخ است.(۲)

۷. اگر شخص یقین به هشت فرسخ پیدا کرد و نماز را شکسته خواند و بعد معلوم شد که هشت فرسخ نبوده، حکم نماز او چیست؟

اگر وقت نماز باقی است، دوباره بخواند، و اگر وقت

۱- همان، ص ۱۳۵.

۲- همان، ص ۱۳۸.

گذشته باشد، قضای نماز را بجا آورد.(۱)

۸. انتهای مسافت شرعی ابتدای شهر مقصد است یا محل مورد نظر در داخل شهر؟

امام خمینی: اگر جای خاصی از شهر مقصد، مورد نظر است و عبور از شهر راه رسیدن به آن مقصد است، باید مسافت را تا مقصد حساب کند، در غیر این صورت، اول شهر مقصد، آخر مسافت است.

آیت الله خامنه ای و آیت الله مکارم: اول شهر مقصد را آخر مسافت حساب کند.

آیت الله سیستانی: آخرین مقصد، انتهای مسافت است.(۲)

۹. حکم نماز و روزهٔ کسی که بدون قصد هشت فرسخ، مقداری از راه را طی کرده و بین راه تصمیم به رفتن مسافت شرعی بگیرد، چیست؟

در مقداری که بدون قصد آمده، نماز او تمام است و از مکانی که تصمیم به پیمودن مسافت شرعی گرفته است، حکم مسافر را دارد.(۳)

۱۰. شخصی از تهران به مقصد قم که وطن اوست، حرکت

ص: ۳۶

۱- همان، ص ۱۴۰.

۲- همان، ص ۱۴۱.

۳- همان، ص ۱۴۵.

می کند و پیش از رسیدن به قم به خواب رفته، موقعی بیدار می شود که قطار یا اتوبوس به اصفهان رسیده است، الان وظیفهٔ او نسبت به نماز و روزه در اصفهان و در بازگشت به قم چیست؟

امام و آیت الله خامنه ای: اگر قطار (یا اتوبوس) در حین عبور از قم داخل حدّ ترخّص قم شده باشد، نماز او در اصفهان تمام و روزه اش صحیح است و با انجام و شروع سفر جدید از اصفهان شکسته می شود؛ اما اگر از خارج حدّ ترخص قم عبور کرده باشد، هنوز مسافر است و نمازش قصر می باشد.

آیت الله سیستانی: اگر صرف عبور از داخل ترخص باشد و هیچ توقفی گرچه کوتاه و مختصر نداشته باشد، احتیاط واجب در جمع بین قصر و تمام است و اگرخارج از حدّ ترخّص عبور کرده، نمازش شکسته است.

آیت الله مکارم: اگر در حال عبور از داخل حدّ ترخص هنوز سفر صادق باشد، احتیاط واجب جمع بین شکسته و تمام است و اگر خارج از حدّ ترخص عبور کرده، وظیفه شکسته است.(۱)

۱۱. اگر شخصی پیش از رسیدن به چهار فرسخ از قصد خود برگردد یا مردد شود که برگردد یا ادامه دهد، حکم نماز و روزهٔ او چیست؟

۱- همان، ص ۱۴۵.

باید نماز را تمام بخواند (و روزه اش را بگیرد).(۱)

۱۲. اگر فاصله بین وطن اصلی تا وطن دوم ۳۸ کیلومتر باشد، وظیفه نسبت به نماز و روزه در بین راه چیست؟

مسافر نیست و نماز در بین راه تمام و روزه صحیح است.(۲)

۱۳ . ملاک سفر معصیت که نماز تمام است و روزه ساقط نمی شود، چیست؟

اینکه خودِ سفر معصیت باشد یا سفر بخاطر معصیت باشد. مثل سفر غیر واجب زن بدون اجازهٔ و رضایت شوهر و سفر غیر واجب فرزند بدون اجازهٔ والدین و یا سفر برای شرکت در مجلس معصیت.(۳)

۱۴. بدهکاری که قادر به پرداخت است؛ ولی برای فرار از پرداخت بدهی به مسافرت می رود، سفر او چه حکمی دارد؟

سفرش معصیت و نمازش تمام است.(۴)

۱۵. آیا مسافرت با ماشین غصبی یا ماشین بیت المال بدون مجوز شرعی یا ماشینی که می دانیم خمس آن داده نشده است، سفر معصیت محسوب می شود؟

مرحوم امام و آیت الله خامنه ای: نمازش قصر است؛

۱- همان، ص ۱۵۰.

۲- همان، ص ۱۵۱.

۳- همان، ص ۱۵۵ و ۱۵۷.

۴- همان، ص ۱۶۱.

گرچه سفر با وسیله نقلیه بیت المال بدون مجوز شرعی جایز نیست.

آیت الله مکارم: احتیاط واجب در جمع بین قصر و تمام است.

آیت الله سیستانی: اگر وسیلهٔ سواری او غصبی باشد و برای فرار از مالک به سفر برود، باید نماز را تمام بخواند؛ اما سفر با وسیلهٔ نقلیه بیت المال بدون مجوز شرعی؛ گرچه جایزنیست؛ ولی نمازش شکسته است.(۱)

۱۶. شخصی که برای کارهای غیر شغلی مانند صلهٔ رحم، زیارت یا شرکت در مجلس عزاداری هر هفته یک روز مسافرت می کند، وظیفه اش در مورد نماز و روزه چیست؟

نمازش شکسته و روزه اش صحیح نیست.(۲)

۱۷. درسفرهایی که از توابع و لوازم شغل محسوب می شود (مثل خرید لوازم یدکی یا گرفتن مدرک مورد نیاز شغل) چه با وسیلهٔ خود و چه با وسیلهٔ عمومی، حکم نماز و روزه چیست؟

همه مراجع (غیر از امام): حکم سفرهای شغلی را دارد (نمازش تمام است).

امام: نمازش شکسته و حکم مسافر را دارد.(۳)

۱- همان، صص ۱۶۱ و ۱۶۲.

۲- همان، ص ۱۷۶.

۳- همان.

۱۸. حدّ ترخص چیست؟

امام: به اولین نقطه ای که پس از خروج، دیوارهای شهر را نبیند و صدای اذان را نشنود، حدّ ترخص گفته می شود.

آیت الله خامنه ای: اولین نقطه ای که صدای اذان را نشنود، حدّ ترخص است و احوط رعایت هر دوعلامت (ندیدن دیوارهای شهر و نشنیدن صدای اذان) است.

آیت الله سیستانی: در صورتی که اهل شهر حتی آنها که خارج از شهر و توابع آن هستند، مسافر را نبینند و نشانه آن این است که او اهل شهر را نتواند ببیند، آنجا حدّ ترخص است.

آیت الله مکارم: صدای اذان را نشنود و مردم شهر او را نبینند.(۱)

۱۹. اگر در شروع سفر به جایی برسد که یکی از دو نشانه ترخص محقق شده و نشانه دیگر محقق نشده باشد، وظیفه چیست؟

مرحوم امام و آیت الله مکارم: به احتیاط واجب باید جمع بخواند.

آیت الله خامنه ای: اگر صدای اذان را نمی شنود، به حدّ ترخص رسیده است.

آیت الله سیستانی: حدّ ترخص جایی است که اهل

۱- همان، ص ۲۲۵.

شهر حتی آنها که در خارج شهر و توابع آن هستند، مسافر را نتوانند ببینند، چه صدای اذان شنیده شود یا شنیده نشود.(۱)

۲۰. معیار در حدّ ترخص، شنیدن یا نشنیدن اذان معمولی است یا شامل صدای بلندگو هم می شود؟

تمام مراجع به جز آیت الله سیستانی: معیار و ملاک صدای اذان بدون بلندگو است.

آیت الله سیستانی: در مسئلهٔ ۱۷ گذشت که میزان دیده شدن است نه شنیدن اذان.(۲)

۲۱. نیّت نماز مسافر چگونه است؟

نیت لفظ نیست و اینکه بگوید: دو رکعت نماز می خوانم، لازم نیست؛ بلکه همین قدر که در سفر است و تصمیم دارد موقع نماز ظهر و عصر و عشاء، نماز را برای رضای خداوند دو رکعت بخواند، کافی است.(۳)

۲۲. آیا مسافر می تواند در نماز جمعه شرکت کند؟

بله، می تواند و ثواب زیادی دارد.(۴)

۲۳. کسی که ساعت هشت صبح به مسافرت رفته و قرار

ص: ۴۱

۱- همان، ص ۲۲۶.

۲- همان، ص ۲۲۹.

۳- همان، ص ۲۸۵.

۴- همان، ص ۲۹۴.

است ساعت دو بعدازظهر به منزل برگردد، آیا می تواند نماز واجبش (ظهر و عصر) را به صورت شکسته در سفر بخواند یا اینکه وقتی از سفر برگشت، در وطن کامل بخواند؟ کدام مقدم است؟

می تواند در اول وقت نمازش را در سفر شکسته بخواند و نماز اول وقت برای مسافری که عجله ندارد، افضل است و چنانچه در سفر خواند، لازم نیست در وطن دوباره (و کامل) بخواند.(۱)

۲۴.آیا گرفتن روزه های قضا در سفر جایز است؟

خیر، به طور کلی هر جا نماز شکسته است، روزه گرفتن جایز نیست و باطل می باشد.(۲) مگر سه روز در مدینه منوره به عنوان روزهٔ حاجت که برای مسافر هم استحباب دارد و یا اینکه نذر صحیح کرده باشد که در سفر روزه بگیرد.

نماز و روزه رانندگان

۱. حکم نماز و روزه کسانی که شغل آنها سفر است یا سفر مقدمه شغل آنان می باشد و یا اشخاص کثیرالسفر، چیست؟

امام خمینی: کسی که شغلش سفر است (مانند راننده)، اگر در هر کمتر از ده روز یک سفر، در رفت و آمد باشد و به

۱- همان، ص ۲۹۳.

۲- همان، ص ۳۰۸.

مدت قابل توجهی که عرفاً عنوان شغلی بر او صدق کند، از سفر دوم به بعد نمازش تمام و روزه اش صحیح است؛ ولی در سفر اول نمازش شکسته است، هرچند طولانی باشد؛ ولی کسی که سفر مقدمۀ شغل اوست (شغله فی السفر) مانند کسی که محل کارش شهر دیگری است، مانند معلم و کارمند که باید هر روز برای کار به آن شهر سفر کند، در همۀ سفرها نمازش شکسته است و روزه او صحیح نیست.

آیت الله خامنه ای: کسی که شغل او سفر است (مانند راننده)، یا سفر مقدمۀ شغل اوست، مانند معلم یا کارگر، اگر هر کمتر از ده روز یک سفر و حداقل به مدت دو سه ماه در رفت و آمد باشد، از سفر سوم به بعد نمازش تمام و روزه اش صحیح است؛ ولی در سفر اول و دوم نماز شکسته است و روزه صحیح نیست، هر چند طولانی باشد.

آیت الله سیستانی: کسانی که برای شغل یا غیر شغل حداقل ده روز در ماه و هر روز یک سفر داشته باشند یا ده روز در سفر باشند؛ ولی در ضمن دو یا سه سفر و سفرهای آنها به مدت شش ماه در یک سال یا سه ماه در چند سال ادامه داشته باشد، در دو هفتۀ اول نماز را به احتیاط واجب جمع بخوانند و روزه را بگیرند و قضا هم بکنند و بعد از آن تمام بخوانند و روزه صحیح است.

آیت الله مکارم: کسی که یک ماه هر روز به استثناء جمعه ها یا چهل و پنج روز هر روز به استثناء پنجشنبه ها و جمعه ها به سفر می رود، در این صورت نمازش از همان سفر اول تمام است و اگر حداقل دو ماه و هفته ای سه روز یا مجموعاً دوازده روز در ماه سفر کند، نمازش در غیر سه چهار روز اول تمام است و در سه چهار روز اول باید جمع بخواند؛ ولی کسی که دو روز یا یک روز در هفته برای شغل در رفت و آمد است، در همهٔ سفرها نمازش شکسته است.(۱)

۲. اگر راننده ده روز در وطن بماند، وظیفهٔ او نسبت به نماز و روزه در سفرهای بعد از آن چیست؟

همهٔ مراجع غیر از آیت الله سیستانی: در اولین سفر نماز شکسته و روزه صحیح نیست.

آیت الله سیستانی: نماز تمام است و احتیاط آن است که شکسته هم بخواند.(۲)

۳. کسی که شغل او در سفر است، اگر در غیر وطن و محل کار، ده روز توقف داشته باشد، حکم نماز و روزهٔ او در اولین سفر بعد از ده روز چیست؟

امام، آیت الله خامنه ای و مکارم: شکسته است مطلقاً

۱- همان، ص ۱۶۶.

۲- همان، ص ۱۷۷.

(با قصد بماند یا بدون قصد).

آیت الله سیستانی: تمام است مطلقاً (با قصد بماند یا بدون قصد).(۱)

۴. کسی که مرتب برای شغل مسافرت می کند، اگر به یک سفر غیر شغلی مانند زیارت، عیادت مریض و... برود، وظیفه اش چیست؟

تمام مراجع به جز آیت الله سیستانی: در تک سفرهای غیر شغلی، حکم مسافر را دارد و نمازش شکسته است.

آیت الله سیستانی: اگر کثیر السفر باشد، نمازش تمام است؛ وگرنه شکسته می باشد.(۲)

۵. کسی که شغل او سفر است (مانند راننده)، اگر زن و فرزندش اکثراً با او همراه باشند، تکلیف آنها دربارهٔ نماز و روزه چیست؟

امام و آیت الله خامنه ای: شکسته است.

آیت الله سیستانی: اگر هفته ای سه روز یا ماهی ده روز و به مدت سه ماه در چند سال یا شش ماه در یک سال ادامه داشته باشد، از هفته سوم به بعد تمام بخوانند و در دو هفته اول باید به احتیاط واجب جمع بخوانند.

۱- همان، ص ۱۸۴.

۲- همان، ص ۱۷۹.

آیت الله مکارم: اگر هفته ای سه روز یا ماهی دوازده روز رفت و آمد دارند، نماز تمام و اگر هفته ای دو روز یا کمتر باشد، نماز شکسته است.(۱)

۶. رانندگانی که در یک مسیر مخصوص به طور دایم کار می کنند و بعضی اوقات ماهی یک یا دو بار یک مسیر دیگر را می روند، اقامهٔ نماز آنها به چه شکلی است؟

تغییر مسیر تأثیری در حکم ندارد. بنابراین، اگر در بیش تر از مسافت شرعی رانندگی می کنند، نمازشان تمام است.(۲)

۷. اگر راننده برای آنکه توقف ده روز در وطن نداشته باشد، به یک سفر غیر شغلی برود، آیا این سفر برای نماندن ده روز در جایی و به هم نخوردن حکم کثیر السفر کافی است؟

بله، کافی است.(۳)

۸. حکم نماز و روزهٔ راننده ای که برای سفر شغلی به مسافرت رفته و از آنجا به بیش تر از مسافت شرعی برای کار شخصی مسافرت کرده، چیست؟

مرحوم امام و آیت الله خامنه ای: نماز او شکسته است.

آیت الله سیستانی: اگر کثیر السفر است، تمام می باشد.

آیت الله مکارم: اگر تک سفر غیر شغلی بین سفرهای

۱- همان، ص ۱۸۱.

۲- همان، ص ۱۸۴.

۳- همان، ص ۱۸۵.

شغلی باشد، شکسته است.(۱)

۹. حکم نماز و روزهٔ راننده هایی که به طور متناوب بین سفرهای شغلی، سفر غیر شغلی دارند، چیست؟

مرحوم امام و آیت الله خامنه ای: نمازشان در سفرهای غیر شغلی شکسته است.

آیت الله سیستانی: اگر مصداق کثیر السفر باشد، نمازش در سفرهای غیر شغلی نیز تمام است.

آیت الله مکارم: اگر هر دو مستمر باشد، تمام است.(۲)

۱۰. کسانی که شغل آنها موقتاً سفر است؛ مثلاً کسانی که در یک ماه هر روز جهت رانندگی به سفر می روند، حکم نماز و روزه شان چیست؟

تمام مراجع غیر از آیت الله مکارم: شکسته است.

آیت الله مکارم: اگر هر روز به سفر می رود، تمام است؛ حتی اگر روزهای جمعه را تعطیل کند و به سفر نرود.(۳)

۱۱. رانندگانی که در کمتر از مسافت شرعی رفت و آمد می کنند، اگر سفری بروند که بیش تر از مسافت شرعی باشد، حکم نماز و روزهٔ آنها چیست؟

۱- همان، ص ۱۸۶.
۲- همان، ص ۱۸۷.
۳- همان، ص ۱۸۸.

نماز شکسته و روزه صحیح نیست.(۱)

۱۲. دو راننـده، ماشـینی را برای راننـدگی و کسب درآمد خریده اند؛ به این نحو که یکی از آنها بیست روز با ماشـین کار می کند و دیگری در خانه می ماند و سپس شـریک دیگر با ماشـین به مدت بیست روز کار می کند و اولی در خانه می ماند، آیا نماز و روزهٔ آن دو مثل سایر رانندگان است؟

تمام مراجع به جز آیت الله سیسـتانی: حکم سایر رانندگان را دارند که نمازشان جز در سـفر اول پس از بیست روز تمام است؛ ولی در اولین سفر بعد از بیست روز شکسته است.

آیت الله سیسـتانی: در تمـام سـفرها نمازشـان تمام است، اگرچه در اولین سـفر بعـد از بیست روز استراحت باشـد، البته احتیاط مستحب جمع بین شکسته و تمام است.(۲)

۱۳. حکم نماز و روزهٔ رانندگانی که در مسافرت قصد کمک به دزد یا اشرار یا قاچاقچی را دارد و یا اجیر آنها شده، چیست؟

اگر در سفر مختار است، در این صورت سفرش معصیت و نمازش تمام است.(۳)

۱- همان.

۲- همان، ص ۱۸۹.

۳- همان، ص ۱۶۰.

فصل سوم:قوانین حمل و نقل

اشاره

قوانین حمل و نقل(۱)

بلیت

۱. آیا شرکتهای مسافربری و رانندگان محترم می توانند مسافری را بدون بلیت سوار کنند؟

شرکتهای مسافربری مکلفند برای هر مسافری بلیت صادر نمایند و بر مسافرین نیز لازم است که بدون تهیهٔ بلیت اقدام به سفر نکنند؛ چون خود را از بیمه و حق انتخاب صندلی و دیگر مزایا محروم می کنند.

۲. شرکتهای مسافربری در صورت انصراف مسافر از سفر،

۱- از کتاب مجموعه قوانین و مقررات حمل و نقل جاده ای نوشته ی اسدالله محمدی آسا اقتباس شده است.

چه وظیفه ای دارند؟

شرکتها و مؤسسات مسافربری مکلفند در صورت انصراف مسافر از سفر، نسبت به استرداد مبلغ بهای بلیت به شرح زیر اقدام نمایند:

تا یک ساعت قبل از حرکت ۱۰٪ و بعد از آن (تا زمان حرکت) ۵۰٪ از کل مبلغ بلیت کسر گردد و پس از حرکت وسیلهٔ نقلیه، شرکت یا مؤسسهٔ مسافربری تکلیفی نسبت به برگرداندن مبلغ پرداخت شده به مسافر نخواهد داشت.

۳. در ایستگاه های بین راهی و در ایام خاص، مثل تعطیلات نوروز که مسافر زیاد و اتوبوس کم است، آیا رانندگان حق دارند کرایهٔ بیش تر از معمول دریافت کنند؟

رعایت نرخ مصوب لازم است. رانندگان محترمی که تمام تلاش خود را در جهت خدمت به مسافران به کار می گیرند، بیش از مبلغ مصوب نمی گیرند؛ زیرا به خوبی می دانند، پولی که مسافر در حال ناچاری مجبور به پرداخت آن شده، با رضایت باطنی نبوده و سبب بی برکتی می شود.

۴. آیا مسافرین بین راهی نسبت به برخورداری از بلیت برای مزایایی مثل بیمه و... حقی دارند؟

شرکتهای مسافربری مکلفند برای مسافران بین راهی به تعداد لازم بلیت سفید ممهور به مهر شرکت و با عبارت

«بلیت بین راهی» در اختیار رانندگان قرار دهند. رانندگان نیز موظفند برای مسافران مذکور نسبت به صدور و تسلیم بلیت و درج نام آنان اقدام نمایند.

توشه مسافر

۱. آیا رانندگان می توانند از قبول حمل توشهٔ مسافر خودداری کنند؟

شرکتهای مسافربری و رانندگان ملزم به حمل توشهٔ همراه مسافر به میزان ۲۰ کیلوگرم برای هر نفر به صورت رایگان می باشند و مازاد بر آن تا سقف ۴۰ کیلوگرم بر مبنای ۵/۲ درصد نرخ پایهٔ بلیت برای هر کیلوگرم وزن اضافی محاسبه و اخذ می گردد.

۲. بعضی رانندگان و پایانه ها برای کسب درآمد بیش تر، بار غیر مجاز مسافر یا اداره یا هر ارگان دیگری را از شهری به شهر دیگر منتقل می کنند، آیا این کار از نظر قانونی صحیح است؟

حمل هر نوع بار و کالای تجاری توسط ناوگان عمومی جاده ای مسافر ممنوع می باشد.

۳. آیا مسافر حق دارد بار یا ساک خود را به داخل اتوبوس منتقل کند، با فرض اینکه مزاحم رفت و آمد دیگران می شود؟

رعایت حقوق دیگران از حق الناس است. علاوه بر آن، حمل توشهٔمسافران در داخل کابین و بر روی سقف وسیلهٔ

نقلیه ممنوع می باشد.

۴. اگر راننده ای نسبت به بار مسافر کوتاهی کرد، مثلاً به بار مسافر صدمه زد یا اشتباهی بار او را به مسافر دیگری داد، مسافر خسارت را چگونه و از چه کسی طلب کند؟

شرکتها و مؤسسات مسافربری موظفند نسبت به الصاق برچسب شماره دار دو تکه بر روی توشه همراه مسافر اقدام نمایند. بدیهی است مسئولیت حفظ و حراست از توشهٔ تحویلی به عهدهٔ شرکت یا مؤسسه می باشد. همچنین آنها مکلفند توشهٔ همراه مسافران را نزد یکی از شرکتهای بیمه گذار با پوشش مناسب بیمه نموده و میزان پوشش بیمه ای یاد شده را جهت آگاهی مسافران در بلیت درج نمایند؛ ولی در مقابل اشیای گرانبهای اظهار نشده داخل توشهٔ مسافرین مسئولیتی نخواهند داشت.

۵. آیا راننده حق دارد وسایل آتش زا یا جنازه و یا حیوان را با اتوبوس حمل کند؟

طبق مقررات، حمل مواد محترقه و منفجره، جنازه، حیوانات، مواد فاسد شدنی و اشیایی که مُخِلّ آسایش مسافران یا منافی نظافت و بهداشت عمومی باشند، با وسایل نقلیهٔ مسافربری ممنوع است.

۶. مهم ترین وظیفهٔ انبارداری پایانه ها چه چیزهایی است؟

ص: ۵۲

لازم است در حفظ و نگهداری امانت نهایت سعی خود را بنمایند و به تعهدات خود پایبند باشند. علاوه بر آن، از قبول موارد ذکر شده در سؤال فوق خودداری کنند. ضمناً شایسته است امانات را بیمه کنند.

حقوق مسافر

۱. وظیفهٔ راننده نسبت به نماز مسافران چیست؟

رانندگان مکلفند برنامه ریزی لازم جهت نماز در اول وقت را انجام داده و با مشخص نمودن زمان و مکان مناسب (واجد شرایط کیفی و بهداشتی)، مراتب را قبل از سفر به آگاهی مسافران برسانند. همچنین زمان حرکت سرویسهای مسافرتی نباید با موقع اذان شرعی تداخل داشته باشد.

از امام صادق علیه السلام نقل شده است: « لا یَنَالُ شَفاعَتَنا مَنِ استَخَفَّ بالصَّلوهِ(۱)؛ همانا شفاعت ما به کسانی که نماز را سبک بشمارند، نمی رسد.» از مصادیق سبک شمردن نماز، تأخیر آن از اول وقت می باشد.

۲. وظایف مسافران نسبت به یکدیگر چیست؟

۱- الکافی ، جلد ۳،ص ۲۷۰

وقتی انسان در اجتماع قرار می گیرد، نسبت به افراد پیرامون خود وظایفی دارد. بنابراین، باید در رعایت حقوق همنوعان خود تلاش نماید. مثلاً آلودگی صوتی یا بهداشتی ایجاد نکند، مُخِلّ امنیت افراد نشود، به افراد کهنسال و کودکان بیش تر توجه کند و خسارتی به جان و مال دیگری وارد نکند؛ وگرنه ضامن است.

۳. راننده و پایانهٔ مسافربری نسبت به مسافران چه وظایفی دارند؟

شرکتهای مسافربری مکلفند نسبت به رعایت بهداشت و ارائهٔ خدمات مناسب به مسافران در پایانه و طول سفر اقدام نمایند. همچنین رانندگان موظفند ضمن تکریم مسافران و حفظ شئونات اخلاقی و شعائر اسلامی، در وقت انجام فرایض دینی و همچنین زمان صرف غذا در مکان مناسب و به مدت لازم توقف نمایند و از پخش و نمایش نوارهای صوتی و تصویری غیر شرعی در پایانه و وسیلهٔ نقلیه خودداری کنند و همچنین نسبت به امنیت نوامیس مردم تدبیر لازم را داشته باشند.

۴. برای پیشگیری از جاماندن مسافر در بین راه، وظیفهٔ رانندگان عزیز چیست؟

باید پس از هر توقفی، هنگام حرکت از حضور تک تک

مسافران اطمینان کامل داشته باشند. ضمناً باید شماره تماس رانندگان محترم در اتوبوس درج شود. طبق قانون، در صورت کوتاهی راننده و جاماندن مسافر، سازمان حمل و نقل یا پلیس، حق برخورد و جریمهٔ راننده را دارند.

۵. آیا مسافر حق دارد در صورت عدم رعایت وظایفی که طبق آیین نامه برای راننده یا پایانه های مسافربری مقرر شده است، مثلاً تغذیه و آب شرب و سیستم سرمایشی و گرمایشی و غیره شکایتی داشته باشد؟

وظیفهٔ رانندگان و شرکتهای مسافربری است که مطابق بلیت فروخته شده، تمامی امکانات لازم را برای مسافرین مثل موارد مذکور، فاصلهٔ صندلیها و تعویض روکش صندلیها فراهم کنند و در صورت تخلف، مسافر می تواند شکایت کند.

۶. در صورت تخلف راننده، وظیفهٔ مسافرین چیست؟

ابتدا با بیانی محترمانه به راننده تذکر دهند، و در صورت تکرار تخلف، می توانند گزارشی را با امضا و درج شماره تلفن چند مسافر، به پلیس یا مسئولین پایانه ارائه کنند.

۷. در هنگام بروز مشکل از لحاظ فنی برای اتوبوس و یا تصادف، راننده و پایانه در مقابل مسافرین چه وظیفه ای دارند؟

شرکتهای مسافربری و رانندگان مکلفند، هرگاه وسیلهٔ

ص: ۵۵

نقلیه به هر علت از ادامهٔ مسیر بازماند، در اسرع وقت و بدون ایجاد هزینهٔ اضافی برای مسافرین، وسیلهٔ مناسب را جهت ادامهٔ مسافرت آنها با رعایت حق آنان فراهم نمایند. همچنین شایسته است راننده علاوه بر حفظ خونسردی خود، مسافران را به آرامش دعوت کند.

حقوق رانندگان و پایانه ها

۱. رفتار پلیس با رانندگان باید چگونه باشد؟

پلیس با حفظ شخصیت خود و راننده و رفتار بدون تبعیض می تواند الگوی مناسبی برای دیگران باشد. همچنین

می تواند با احترام و تکریم به رانندگان، موجب رفع خستگی و تشویق آنان به رعایت بهتر مقرّرات شود.

۲. مسافران نسبت به راننده چه وظایفی دارند؟

رانندگان محترم حقوقی دارند که طبق اخلاق و قانون رعایت آن بر مسافرین لازم است. مثلًا در نگهداری امکاناتی نظیر صندلی، پرده ها، آب سردکن و نظافت داخل اتوبوس و... دقت لازم را داشته باشند و اگر خسارتی وارد شد، ضامن هستند. علاوه بر این، نباید موجب حواس پرتی راننده شوند. ضمناً شایسته است مسافرین هنگام ورود سلام کنند و در مقصد (هنگام پیاده شدن)، تشکر و قدردانی نمایند.

۳. اگر مسافری به اتوبوس و یا آنچه متعلق به راننده و یا

پایانه های مسافربری است، خسارتی وارد کند، آیا ضامن است؟

اموال مردم مانند جانشان محترم است و فردی که خسارتی وارد کرده، ضامن است. بنابراین، در صورت صدمه زدن مسافر، راننده حق مراجعه به پاسگاه را دارد.

از رسول خدا صل الله علیه و آله نقل شده است: «ملعونٌ مَن ضارّ مؤمناً(۱)؛ هر کس به مؤمنی (عمداً) زیان برساند، ملعون است.»

۴. آیا مسافر می تواند تقاضای پیاده شدن در غیر پایانه را داشته باشد و یا راننده در غیر پایانه او را پیاده کند؟

رانندگان موظفند مسافرین را در پایانه های عمومی و یا در محلهای تعیین شده سوار و پیاده نمایند؛ مگر در مواردی که با درخواست و رضایت مسافر (و رعایت قانون) صورت پذیرد. البته سوار و پیاده نمودن مسافران در اطراف پایانه های مسافری و در محدودهٔ درون شهرها ممنوع می باشد.

۵. رانندگان محترم و مالکین اتوبوس نسبت به یکدیگر چه وظایفی دارند؟

هر کدام طبق قراردادی که با یکدیگر دارند، موظفند به تعهّدات خود نسبت به ساعات کار، مسیر مسافربری،

۱- نهج الفصاحه، ص ۷۲۲

هزینـهٔ سوخت، جرایم و خسـارات وارده بر خودرو و کوتـاهی نکردن در نگهـداری وسـیلهٔ نقلیه عمـل نماینـد. همچنین راننـده نسبت به دریافت کرایه از مسافرین و پرداخت آن به مالک اتوبوس بایـد نهایت انصاف و امانتـداری را داشـته باشـد. علاوه بر این، مالک نیز باید به تعهّدات خود در زمینهٔ حقوق، مزایا، بیمه و... عمل نماید.

نظافت

۱. رعایت نظافت اتوبوس به عهدهٔ مسافر است یا راننده؟

در شـرع مقدس اسـلام به نظافت فردی و اجتماعی بسـیار سـفارش شده، تا جایی که نشانهٔ ایمان شمرده شده است، لذا رعایت نظافت وظیفـهٔ همگانی است؛ اما بر مسـئولین پایانه ها و راننـدگان فراهم کردن امکانات بهداشتی امثال پلاستیک زباله و لیوان یکبار مصرف، لازم است.

۲. در صورتی که بوی نامطبوعی در اتوبوس منتشر شود، راننده چه وظیفه ای دارد؟

حمـل مواد فاسـد شـدنی و اشـیایی که مخـلّ آسـایش مسـافران یـا منـافی نظـافت و بهـداشت عمومی می باشـد، با وسایل نقلیهٔ مسـافربری ممنوع است. همین طور سـیگار کشـیدن در فضـای اتوبوس، لـذا راننـده وظیفـهٔ تـذکر دادن و مطبوع نمودن فضـای اتوبوس با تهویهٔ هوا را دارد.

ص: ۵۸

۳. فردی که به بیماری مُسری (مثل آنفولانزا، سرخک، سل و...) مبتلا است، هنگام مسافرت با وسایل نقلیهٔ عمومی چه وظایفی دارد؟

تا آنجا که امکان دارد، از فضای عمومی پرهیز داشته باشد. در صورت ضرورت استفاده از وسایل نقلیهٔ عمومی،

نکات بهداشتی مثل ماسک، عدم تماس با مسافرین و... را رعایت کند.

۴. در اماکن عمومی، افراد نسبت به طهارت و نجاست چه وظایفی دارند؟

لازم است ابتدا آگاهی خود را در این زمینه بالا ببرند. مخصوصاً در اماکن عمومی مثل اتوبوس مواظب باشند. در صورت نجاست لباس یا بدن به صندلی یا دیگران سرایت نکند. ضمناً نسبت به طهارت و نجاست فرزندان خود، به ویژه خردسالان، دقت لازم را داشته باشند.

فضای معنوی

۱. رانندگان در سفرهای زیارتی چه خدماتی را می توانند به زائرین ارائه دهند؟

رانندگان می توانند برای بالا بردن روحیهٔ معنوی مسافران خدماتی نظیر نمایش فیلمها و سخنرانیهای مذهبی، توزیع تسبیح بین مسافرین و در مناسبتها، پخش مداحی داشته

باشـند. همچنین باید بیش از دیگر سـفرها نسـبت به عدم استفاده از فیلم و آهنگ نامناسب و رعایت نماز اول وقت دقت داشته باشند.

۲. وضعیت پوشش و حجاب آقایان و خانمها در اتوبوس و پایانه های مسافربری چگونه باید باشد؟

یکی از دسـتورات دینی ما که به حق و انصاف با رعایت کردن و عمل به آن، از خیلی مفاسـد فردی و اجتماعی جلوگیری می شود، پوشـش منـاسب مرد و زن نامحرم در مقابل یکـدیگر است. رعایت پوشـش مناسب برکات فراوانی دارد. از طرف دیگر، حجاب نداشـتن یا پوشـیدن لباس نازک و تنگ و زننده عواقبی دارد که هم خود فرد و هم خانواده و هم جامعه را متضـرر می کند و موجب سست شدن بنیان خانواده ها و از بین رفتن آرامش روحی - روانی و شیوع مفاسد اخلاقی می شود.

۳. آیا رانندگان یا پایانه های مسافربری مجازند که صندلیهای جلوی اتوبوس را در اختیار مسافران خانم قرار دهند؟

برای حفـظ حریم و فراهم نمودن آسـایش و امنیت، ارائهٔ صـندلیهای جلو به بانوان؛ حتی خانواده محترم خود راننـده نیز ممنوع می باشد و در صورت تخلف، طبق قانون مشمول جریمه می شوند.

ص: ۶۰

۴. مسافرین هنگام استفاده از جایگاه های بین راهی مثل مساجد، پارکها و... چه وظایفی دارند؟

از آنجایی که این اماکن جزء بیت المال محسوب می شوند، باید در رعایت نظافت و حفظ و نگهداری آنها کوشا بود و در صورت کوتاهی و خسارت، ضامن هستند.

۵. رانندگان محترم در صورت مشاهدهٔ همکارانشان که در راه مانده اند، چه وظایفی دارند؟

شایسته است رانندگان عزیز خود را از فضیلت کمک به دیگران محروم نکنند، چه بسا خودمان نیز روزی محتاج همین کمکها شویم. علاوه براینکه از روایات استفاده می شود که هر کس مؤمنی را در راه رسیدن به مقصد کمک کند؛ حتی اگر ناچیز باشد، خدا در روز قیامت او را به هنگام خروج از قبر، سوار بر مرکبی تندرو می کند تا او را به بهشت برساند.

۶. آیا رانندگان و مسافران حق برخورد بدنی با یکدیگر را دارند؟

در تربیت دینی حق برخورد بدنی نداریم، لذا مناسب است برای حل مشکلات با گفتگو و کریمانه وارد عمل شد، و در غیر این صورت، به مراجع قانونی مثل پلیس یا پایانه مراجعه شود.

ص: ۶۱

۷. رفتار مسافران و راننده در برخورد با نامحرم چگونه باید باشد؟

بر هر مسلمانی در هنگام مواجهه با نامحرم واجب است که نگاه آلوده، گفتگوی تحریک آمیز و تماس بدنی با یکدیگر نداشته باشند تا مبادا در دام شیطان بیفتند و از رحمت خدا دور شوند.

۸. آیا مسافرین و رانندگان و پایانه ها حق دارند به بهانهٔ رفع خستگی یا ایجاد تنوع از فیلم و آهنگ غیر شرعی استفاده کنند؟

این کار علاوه بر آنکه نوعی زیر پاگذاشتن حقوق دیگران است و موجب اذیت مؤمنین می شود، پیامدهای بدی را به دنبال دارد. طبق روایت وارده، شنیدن موسیقی غیر شرعی موجب قساوت قلب،

دوری از خدا و پیدا شدن راهی برای نفوذ شیطان در وجود انسان می شود که به دنبال آن، علاوه بر مرتکب شدن افراد به حرام الهی، سبب از بین رفتن خیر و برکت و تنگی روزی می شود. همچنین طبق مقرّرات، پخش و نمایش نوارهای صوتی و تصویری غیر مجاز در داخل وسایل نقلیه ممنوع می باشد.

۹. اگر مسافری نسبت به چیزی یا از کسی شکایت داشت (مثلاً اگر کسی در اتوبوس - پناه بر خدا – از مشروبات الکلی استفاده کند یا مسائل اخلاقی را رعایت ننماید) مرجع رسیدگی

ص: ۶۲

به شکایات کیست؟

آنچه مُخِلّ آسایش مسافران و مُنافی عفّت و اخلاق باشد، جرم است و مسافرین می تواننـد با رعایت شـرایط نهی از منکر به خود فرد یا راننده تذکر دهند و در موارد خاص به پلیس بین راه یا شرکت مسافربری اطلاع دهند.

۱۰. آیا رانندگی وسایل نقلیه عمومی توسط بانوان جایز است؟

گرچه بـا حفظ عفاف و حجاب جایز است؛ اما با لطافت جسم و روح بانوان سازگاری نـدارد؛ زیرا برترین و مهم ترین هنر زن، تربیـت فرزنـد صالـح اسـت کـه «از دامـن زن مرد بـه معراج می رود.» همیـن طـور در روایت آمـده است: «جِهَادُ الْمَرْأَهِ حُسْنُ التَّبَعُّل(۱)؛ جهاد زن، خوب شوهرداری کردن است.»

رانندگان و ایمنی

۱. وظایف رانندگان اتوبوس و پایانه های مسافربری نسبت به ایمنی اتوبوس چیست؟

رانندگان و شرکتها موظفند قبل از فروش بلیت و سوار شدن مسافر، نسبت به ایمنی و عدم نقص فنی وسایل

ص: ۶۳

۱- کافی، ج ۵، ص ۹، ح ۱.

نقلیه ی خود نظیر برف پاک کن، ترمزها، چراغها، کمربند ایمنی راننده و مسافر، بوق، آینه ها، شیشه ها و... اطمینان حاصل کنند و در صورت نقص فنی و عدم ایمنی، حق حرکت ندارند تا اقدامات لازم را انجام دهند. همچنین باید وسایل مورد نیاز مثل زنجیر چرخ، کمکهای اولیه، مثلث شبرنگ و کپسول آتش نشانی را همراه داشته باشند.

۲. اگر اتوبوس بخاطر نقص فنی یا هر دلیل دیگر در وقت معین حرکت نکند، وظیفهٔ شرکت مسافربری چیست؟

شرکتهای مسافربری مکلفند در صورت بروز تأخیر در حرکت وسیلهٔ نقلیه در زمان تعیین شده، در اسرع وقت و حداکثر تا یک ساعت، نسبت به جایگزینی وسیلهٔ نقلیهٔ مناسب دیگری اقدام نمایند.

۳. در صورت رانندگی خطرآفرین (سرعت بالاـ انجام حرکات مارپیچ، ترمزهای نابجا، ایجاد راه بندان و...) چه مسئولیتی متوجه راننده است؟

اگر طوری رانندگی کنیم که خطرساز باشد و موجب ترساندن رانندگان سمت مقابل و مسافران و یا رهگذران شود، همچنین در صورت استفاده از بوقهای وحشتناک و ایجاد راه بندان، حق الناس بر عهدهٔ ما می آید و ضامن خسارات وارده و معطلی مردم هستیم.

ص: ۶۴

۴. آیا راننده حق دارد قوانین راهنمایی و رانندگی را رعایت نکند، مثلاً سرعت غیر مجاز داشته باشد؟

عمل خلاف قانون جایز نمی باشد و برخی فقها حکم به حرمت آن داده اند. مسافرین و توشهٔ آنها در حکم امانت هستند که رعایت و حفظ آنها بر راننده واجب است، لذا نمی توان به تقاضای مسافری یا به خاطر زود رسیدن به مقصد، خلاف قانون عمل کرد.

۵. رانندگان وسایل نقلیهٔ عمومی مثل اتوبوس، مجاز به چند ساعت رانندگی می باشند؟

برای جلوگیری از خواب آلودگی و وقوع حوادث خطرناک، طبق قانون رانندگان شریف مجاز به رانندگی بیش از هشت ساعت نیستند.

۶. آیا رانندگان عزیز بدون داشتن گواهینامه، معاینهٔ فنی و نظایر آن، مجاز به رانندگی هستند؟

برابر مقرّرات، لازم است وسایل نقلیه دارای معاینهٔ فنی و امکانات کامل و تجهیزات ایمنی باشند و همچنین رانندگی در صورت نداشتن گواهینامه، استفاده از داروهای خواب آور، راندن در حالت اختلال حواس و داشتن اعتیاد مجاز نمی باشد.

ص: ۶۵

تبلیغات در اتوبوس

۱. آیا تبلیغات سیاسی در اتوبوس و پایانه ها مجاز است؟

طبق قانون و به جهت حفظ آرامش و جلوگیری از جدال، ممنوع است.

۲. آیا راننده یا پایانه ها می توانند جزوه و یا کتابهایی در زمینهٔ وظایف شخصی و عمومی مسافران؛ اعم از وظایف دینی و غیره در اختیار آنها قرار دهند؟

مناسب است رانندگان یا مسئولین پایانه ها جهت ترویج معارف دینی و آگاهی مسافران از وظایف خود، برنامه هایی

داشته باشند؛ مثلاً از نمایش فیلم، ارائهٔ جزوه، روزنامه و کتب مفید و مذهبی استفاده کنند که این کار پسندیده، علاوه بر پر کردن اوقات این عزیزان، موجب بالا بردن سطح معلومات آنها می شود.

۳. رانندگان چه اطلاعاتی را باید داخل اتوبوس نصب کنند؟

لازم است در جلوی اتوبوس مشخصات راننده و شرکت مسافربری و تلفن همراه راننده نصب شود. همچنین نصب شماره پلاك اتوبوس در جلو و وسط و عقب اتوبوس الزامی است.

ص: ۶۶

کرایه دربستی

اگر مسافران سرگردان و معطل بمانند، آیا شرکتهای مسافربری مجازند که اتوبوسهای خود را به ارگانها و یا هیئات و یا هر درخواست کنندهٔ دیگری به صورت دربست قرار دهند؟

در مقاطع خاص و ایام ویژه و بحرانی که سازمان اعلام می نماید، اعزام وسیلهٔ نقلیه برای سفر دربستی می بایست با هماهنگی و تأیید سازمان انجام پذیرد.

اشیاء پیدا شده

۱. وظیفهٔ افراد نسبت به مال یا اشیاء پیدا شده (که در اصطلاح فقهی به آن «لُقَطَه» می گویند) چیست؟

برداشتن مال پیدا شده مکروه است و در صورت برداشتن، باید این نکات را رعایت کرد:

الف) اگر صاحب مال یا شیء گمشده معلوم است، باید به صاحبش بدهند.

ب) اگر صاحبش معلوم نیست و آن مال نشانه ای ندارد که از روی آن بتوانند صاحبش را پیدا کنند، از طرف صاحبش صدقه بدهند.

ج) اگر صاحبش معلوم نیست و آن مال یا شیء گم شده نشانه ای دارد و قیمت آن یک درهم(۱) (دوازده و شش

۱- در سال ۱۳۹۴ حدود ۵ هزار تومان می باشد.

دهم نخود نقرهٔ سکه دار) و یا بیش تر است، باید اعلام کند تا صاحبش پیدا شود.

د) اگر قیمت آن از یک درهم کمتر باشد، می تواند برای خودش بردارد؛ ولی بهتر است که از طرف صاحبش صدقه بدهد و یا اعلام کند تا صاحبش پیدا شود.

و) در صورتی که از یافتن صاحبش ناامید شوند، با اجازهٔ مجتهد جامع الشرائط صدقه دهند.

چگونگی اعلام: اگر از روزی که آن را پیدا کرده است تا یک هفته، روزی یک مرتبه و بعد از آن تا یک سال، هفته ای یک مرتبه در محل اجتماع مردم اعلام کند، کافی است.

کسی که مالی را پیدا کرده است، اگر عمداً به دستوری که گفته شد، عمل نکند، معصیت کرده است.

اگر شخصی مالی را پیدا کند و بردارد؛ ولی اعلام نکند و یا در محل عمومی بگذارد و آن چیز از بین برود و یا دیگری آن را بردارد، ضامن است.(۱)

۲. فرق لُقَطَه و مال مجهول المالک چیست؟

لُقَطَه مالی است که صاحبش آن را گم کرده است؛ ولی مجهول المالک مالی است که گم نشده؛ بلکه صاحبش معلوم نیست، مثل اینکه صاحبش آن را گذاشته و رفته

۱- آموزش فقه، صص ۳۰۱ و ۳۰۲.

است و فعلاً ناشناس است. بنابراین، آنچه در کوچه و خیابان و امثال آن پیدا می شود که صاحبش آن را گم کرده است، لُقَطه است؛ اما آنچه در مغازهٔ تعمیرکار یا در مسافرخانه یا در ماشین عمومی یا در مسجد و امثال آن جامانده و معلوم نیست از چه کسی است، مجهول المالک نامیده می شود.(۱)

۳. وظیفهٔ رانندگان نسبت به اموال مجهول المالک چیست؟

واجب است در صدد شناسایی صاحب آن برآیند و پس از جستجو، چنانچه از شناسایی صاحب آن ناامید شدند، آن را از طرف صاحبش و با اجازهٔ مجتهد جامع الشرائط یا نمایندهٔ او به فقیر غیر سیّد صدقه دهند؛ اما اگر بعداً صاحبش پیدا شد و به آن صدقه راضی نشد، باید عوض آن را به او بدهند و ثواب صدقه برای خودشان محسوب می شود.(۲)

امر به معروف و نهی از منکر

آیا امر به معروف و نهی از منکر در پایانه ها و اتوبوسهای مسافربری لازم می باشد؟ در صورت لزوم وظیفهٔ چه کسانی می باشد؟

ص: ۶۹

۱- استفتائات آیت الله فاضل لنکرانی، ص ۴۱۰، س ۱۲۲۱.

۲- همان، س ۱۲۲۲.

تمام افراد جامعه بایـد برای برپایی واجب و جلوگیری از حرام اقـدام کنند که به این عمل «امر به معروف و نهی از منکر» گفته می شـود و ایـن واجـب به گروه خاصـی اختصـاص نـدارد؛ بلکه تـذکر و راهنمـایی، وظیفه ی همگـانی است. البته بایـد بسـیار هوشمندانه، عالمانه و از روی محبت باشد، نه از روی کینه ورزی، تمسخر و رعایت نکردن مراتب؛ زیرا چه بسا اگر این ارزش بر خلاف قاعـده صورت بگیرد، نه تنها بی اثر می شود؛ بلکه در مواردی ممکن است منجر به ناهنجاریهایی شود. در این رابطه خدای متعال می فرماید:

«وَلتَکُن مِنکُم أمّهٌ یَدعونَ اِلَی الخَیر وَ یَامُرونَ بِالمَعروف وَ یَنهَونَ عَنِ المُنکَر وَ اُولئِکَ هُمُ المُفلِحون»(1)؛ «باید از شما گروهی باشند که مردم را به

نیکی دعوت کنند و به کار نیکو امر نمایند و از کار ناشایست باز دارند و اینان رستگارانند.»

از اهمیـت امر بـه معروف و نهی از منکر، وجـود آیـات متعـدد و روایـات فراوان در ایـن زمینـه است؛ چراکه مـوجب اسـتواری واجبات دینی، استجابت دعاها و عدم تسلط افراد پست و نالایق بر مردم می شود.

۱- آل عمران/ ۱۰۴.

شرایط امر به معروف و نهی از منکر

الف) آمر یا نهی کننده باید بداند آنچه را که دیگری انجام می دهد، حرام و آنچه را که ترک کرده، واجب است؛

ب) احتمال بدهد که امر و نهی او تأثیر دارد؛

ج) شخص گنهکار اصرار بر ادامه داشته باشد.

د) امر و نهی سبب ضرر جانی یا آبرویی یا مالی قابل توجه به خودش یا نزدیکان و همراهانش، یا سایر مؤمنان نشود.

مراتب امر به معروف و نهی از منکر

برای امر به معروف و نهی از منکر، مراتبی است که عبارتند از:

۱. با معصیت کار طوری عمل شود که بفهمد به سبب ارتکاب آن گناه با او اینگونه عمل می شود؛ مثل اینکه از او روبرگرداند یا با چهرهٔ عبوس با او برخورد کند یا با او رفت و آمد نکند.

۲. سپس امر و نهی زبانی انجام شود.

۳. استفاده از قانون و زور که باید به نیروی انتظامی و قوهٔ قضاییه ارجاع شود.(۱)

۱- آموزش فقه، ص ۲۴۵ — ۲۴۳.

فصل چهارم: رانندگان و مشاغل مرتبط

۱. رانندگان در جایگاه های سوخت چه وظایفی دارند؟

بایـد نکـات ایمنی و حـق تقـدّم را رعـایت کننـد. همچنیـن از قاچـاق و هـدر رفتـن سـوخت که سـرمایهٔ ملی و ذخیره ای برای آینـدگان است، جلوگیری نماینـد؛ وگرنه حرام و موجب ضـمان است. ضـمناً مناسب است برای مواردی نظیر رُنـد نشـدن مبلغ سوخت، پول خُرد همراه داشته باشند، وگرنه از یکدیگر حلالیت طلب کنند.

۲. عوامل تصادف چیست؟

جـاده، خودرو، راننـده، عـابر پیاده. لازم است مسـئولان محترم، اعم از وزارت راه، خودرو سازان، پلیس و... برای پیشـگیری از تصادفات اقدامات لازم را انجام دهند.

ص: ۷۳

۳. شرکتهای تولیدی نسبت به قطعات خودرو چه مسئولیتی دارند؟

موظفند قطعات را با کیفیت و قیمت مناسب عرضه کنند و از احتکار بپرهیزند. در روایات است که مؤمنین باید به بهترین وجه کار خود را انجام دهند، پس لازم است بازار مسلمانان در زمینهٔ تولید، توزیع و خدمات پس از فروش الگوی مناسبی باشد.

۴. تعمیرکاران نسبت به خودرو چه تعهداتی دارند؟

این صنف محترم به عنوان قشر متخصص، باید امین مال مردم باشند، در تعمیر انصاف را در نظر بگیرند و اگر نقص قطعه ای با تعمیر برطرف می شود، به همان اکتفا کنند و همچنین باید در اسرع وقت و بدون خُلف وعده برای جلوگیری از خسارت ناشی از تأخیر، خودرو را تحویل دهند؛ وگرنه ضامن می باشند.

۵. رانندگان هنگام خرید لاستیک چه نکاتی را باید رعایت کنند؟

چون اتوبوسهای برون شهری با سرعت بالایی حرکت می کنند و احتمال خطر بیش تر است، باید هنگام خرید دقت کافی داشته باشند و از خرید لاستیکهای بی کیفیت و تاریخ گذشته پرهیز کنند تا جان خود و مسافران را به خطر

نیندازند.

۶. رفتار رانندگان با پلیس چگونه باید باشد؟

پلیس حافظ امنیت و مجری قانون است، لـذا راننـدگان علاوه بر احترام و تکریم آنان، بایـد بداننـد که عمل به قانون وظیفه ای همگانی و به نفع خود آنهاست. ضمناً مأمورین نامحسوس پلیس و سازمان حمل و نقل در طول مسیر، نظارت کامل دارند.

۷. آیا راننده هنگام تخلفات حق پرداخت رشوه و مأمور حق گرفتن آن را دارد؟

طبق قـانون و شـرع مقـدس، این کـار حرام و جرم محسوب شـده، موجب فساد اداری، هرج و مرج و بی برکتی اموال می شود. امام صادق علیه السـلام می فرماینـد: «الرَّشا فِی الحُکم هُوَ الکُفرُ بِالله؛(۱)رشوه گرفتن برای صـدور حکم ناحق، در حـدّ کفر به خدا است.»

همچنین از رسول خدا صل الله علیه و آله نقل شده است که: «لَعَنَهُ الله علی الراشی وَ المُرتَشی؛(۲)لعنت خدا بر دهنده و گیرندهٔ رشوه باد!»

۱- کافی، ج ۷، ص ۴۰۹.

۲- نهج الفصاحه، ص ۶۲۷.

۸. آیا راننده حق دارد برای دریافت امکانات ویژه از رستوران بین راهی، مسافران را به آن غذاخوری ببرد؟

رفتار دوگانه و تبعیض، مغایر با دینداری افراد است، لذا صاحبان رستورانها با اخلاقی که از مکتب اهل بیت علیهم السلام آموخته اند، سعی کنند که اینگونه رفتاری را

نداشته باشند و رانندگان محترم نیز از اینگونه اعمال ناشایست دوری کنند. علاوه بر این، رانندهٔ متعهد و با اخلاق سعی می کند در زمان مناسب و در مقابل رستورانی نگهدارد که از امکانات کافی مثل سرویس بهداشتی، نمازخانه و غذای سالم با قیمت مناسب برخوردار باشد، تا مبادا موجبات نارضایتی مسافرین را فراهم کند.

۹. بنگاه ها و نمایندگیهای اتوبوس نسبت به خریدار و فروشنده چه تعهداتی دارند؟

آنها موظفند که طبق قانون معامله کنند و تمامی حقوق تولیدکننده و خریدار را اعم از سلامت جنس و خدمات پس از فروش رعایت نمایند. علاوه بر این، هنگام معاملهٔ خودرو باید تمامی عیوبی که موجب فسخ معامله می شود، بیان شود و در قیمت گذاری انصاف کاملاً رعایت گردد.

۱۰. شرکتهای مسافربری در زمینهٔ فرهنگی و جهانگردی چه خدماتی را می توانند ارائه کنند؟

شرکتها می توانند با همکاری نهادهای فرهنگی،

اطلاعـاتی را در اختیـار مسافرین و زائرین قرار دهنـد که علاوه بر تبادل فرهنگ و شـناخت اماکن تاریخی و مـذهبی، در رونق اقتصادی آن منطقه نیز مؤثر است.

ص: ۷۷

فصل پنجم: عفاف و حجاب

اشاره

در فصل های قبل با اهمیت حمل و نقل و بخشی از آداب و احکام سفر آشنا شدیم؛ اما نباید از این نکته غافل شویم که پایانه های مسافربری یک مکان عمومی می باشند و اتوبوس نیز وسیلهٔ حمل و نقل همگانی است و زن و مرد نامحرم از آن استفاده می کنند، لذا جهت رعایت اخلاق و ادب، باید حقوقی را که به گردن یکدیگر داریم، مراعات کرده، از افتادن خود و انداختن دیگران به ورطهٔ گناه و دام شیطان و آلوده کردن جسم و روح خود و اجتماع پیرامون خود، جلوگیری کنیم تا با رعایت و عمل به آن حقوق، مسیر سعادت و مقصد را با آرامش هرچه بیش تر طی نماییم. در این رابطه حکایات و نکاتی را اشاره می کنیم:

۱. یک روز تفریح

قبل از ظهر یکی از روزهای بهاری با همسرم به یکی از پارکها رفته بودیم. جایی را برای نشستن انتخاب کردیم و گرم صحبت بودیم که کنار ما جوانی با همسر بدحجابش اتراق کردند. نزدیک ظهر شد. بساط غذا را چیدیم و هر کدام کاری را بر عهده گرفتیم تا آنکه غذا را برای گرم شدن روی پیک نیک گذاشتم. این همسایهٔ جدید که انگار با دیدن اوضاع ما به فکر نهار افتادند، شروع به چیدن مقدمات نموده و پس از چند لحظه خیلی مؤدب از من کبریت خواستند. همین کافی بود تا آرام آرام صحبت ما با این دو نفر شروع شود. دقایقی گذشت و ارتباط ما الحق و الانصاف خوب شکل گرفت تا آنجایی که جوان تازه پسرخاله شده، با حالت تمسخر از من سؤالی پرسید که انتظارش را نداشتم. او گفت: می بینم که همسر شما با حجاب و پوشیده است. می توانم بپرسم چرا؟ اگر مانند خانم من با آرایش و راحت تر بیرون بیاید، اشکالی دارد؟ شما او را به این کار وادار کرده اید یا خودش اینگونه دوست دارد؟

لحن بدی نداشت؛ ولی گویا تقصیر از من بود. معمولاً وقتی در این موارد چیزی نگویی، متهم می شوی و مؤاخذه ات

می کنند. من که سعی داشتم متانت و خونسردی ام را حفظ

ص: ۸۰

کنم، به او بـا جرأت تمـام گفتم: دوست عزیزً آیـا می دانی فرق بین زن بـا حجـاب و بی حجاب چیست؟ با تعجب پرسـید: چه تفاوتی دارند؟ گفتم: اتومیبل شخصـی با اتومبیل همگانی مثل تاکسـی یا اتوبوس، چه تفاوتی دارد؟ پاسخ داد: تفاوت آنها این است که اتومبیل همگانی برای استفادهٔ عموم است و اتومبیل شخصی به صاحبش اختصاص دارد...

اینجـا بود که من پیروزمنـدانه به او گفتم: آری، زن بی حجـاب و زن پوشـیده نیز چنین هسـتند. زن بی حجـاب همگانی است؛ مردم به او و زیبابیهـا و بـدنش نگـاه می کننـد، و چه بسـا به او تجاوز می نماینـد. چنانکه زیاد اتفاق افتاده و صـفحات حوادث روزنامه ها از این مسائل پر است.

اما زن با حجاب و پوشـیده، بزرگ، محترم و مختصّ همسرش است. بیگانگان او را آزادانه نمی بینند و بدکاران به او نظر نمی کنند و صورت و زیباییهایش در مقابل چشم خائنین قرار نمی گیرد. او در پوشـش حجاب محفوظ است و شخصیت، شرافت و بدنش حفظ می شود و در عین حال، نزد همسرش محبوب است.

وقتی سخن به اینجا رسید، آن جوان بسیار متأثر شد وخجالت کشید و با همسرش هر دو عذرخواهی کردند و

گفتند: هرگز این مثال را نشنیده بودیم.(۱)

۲. حدیث حولاء

حولا دختر قویت بن حبیب یکی از بانوان صدر اسلام است. پس از هجرت مسلمان شد و با رسول خدا بیعت کرد.(۲)

پیامبر صل الله علیه و آله و سلم فرمود: «یَا حَوْلَاءُ لَا تُبْدِی زِینَتَکِ لِغَیْرِ زَوْجِکِ یَا حَوْلَاءُ لَا یَحِلُّ لِامْرَأَهٍ أَنْ تُظْهِرَ مِعْصَمَهَا وَ قَدَمَهَا لِرَجُلٍ غَیْرِ بَعْلِهَا وَ إِذَا فَعَلَتْ ذَلِکَ لَمْ تَزَلْ فِی لَعْنَهِ اللَّهِ وَ سَخَطِهِ وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَیْهَا وَ لَعَنَتْهَا مَلَائِکَهُ اللَّهِ وَ أَعَدَّ لَهَا

عَذَاباً أَلِیما(۳)؛ ای حولاء! زینت خود را برای غیر شوهرت آشکار نکن و برای زن جایز نیست مچ و پایش را برای مرد نامحرم آشکار سازد، و اگر مرتکب چنین عملی شود، خداوند او را لعنت می کند و دچار خشم و غضب الهی می شود و فرشتگان نیز او را لعنت کرده، عذاب دردناکی برای او مهیا شده است.»

۱- خواهرم! حجاب سعادت است، ص ۲۴ (با تلخیص).

۲- الطبقات الکبری، ج ۸، ص ۲۵۶.

۳- مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص ۲۴۲.

۳. احکام پوشش

اشاره

ای زن به تو از فاطمه اینگونه خطاب است زیبنده ترین زینت زن حفظ حجاب است

برخی رانندگان محترم این شعر را به صورت زیبا در جلوی اتوبوس نصب کردند.

۱. حجاب، یکی از ضروریات دین است و رعایت آن در برابر نامحرمان واجب گردیده و بی اعتنایی به آن گناه محسوب می شود؛ خواه نامحرم از فامیل باشد یا نباشد، و خواه زمان شادی باشد یا عزا.(۱)

۲. اگر موی زن به طور غیر عمد بیرون باشد، گناه نیست؛ ولی از زمانی که متوجه شد، باید موی خود را از نامحرمان بپوشاند.(۲)

۳. اگر برای شخصی عدم پوشش نامحرم عادی باشد، دلیل بر حرام نبودن بدحجابی و نگاه به نامحرم نیست.(۳)

۴. بر مرد و زن حفظ حجاب لازم است، به ویژه در مکانهای عمومی مانند پایانه های مسافربری و در وسایل حمل و نقل عمومی مثل اتوبوس؛ چون در معرض دید نامحرمان هستنند.

ص: ۸۳

۱- احکام دو دقیقه ای، ص ۱۹۱.
۲- توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۵.
۳- عروه الوثقی، ج ۲، باب نکاح، م ۳۱.

۵. حدود پوشش بانوان، تمام بدن به جز گردی صورت و انگشتان دست تا مچ است، البته اگر آرایش نداشته باشد. پوشش نیز باید به گونه ای باشد که جلب توجه نکند؛ یعنی نباید نازک، رنگ خاص، تنگ و کوتاه باشد.(۱)

مقام معظم رهبری فرمودند: «آیا جنایتی از این بزرگ تر نسبت به زن هست که زن را با آرایش، مد و جلوه گریِ زیورآلات سرگرم کنند و از او به عنوان یک ابزار و وسیله استفاده کنند؟ امروز سر و سینه را از زیورآلات پر کردن و آرایش و مد و لباس را بت قرار دادن برای زن انقلابی مسلمان ننگ است. چادر بهترین نوع حجاب و نشانهٔ ملی ماست.»(۲)

سؤال: بعضی خانمها لباسهایی می پوشند که مهیّج است. آیا واجب است روی این لباسها چادر هم بپوشند؟

پوشیدن لباسهای مهیّج، در معرض دید نامحرم جایز نیست و پوشاندن آنها از نامحرم با چادر یا لباس دیگر واجب می باشد.(۳)

۱- تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب نکاح، ص ۲۴۴، م ۲۳.

۲- مسائل جدید، ج ۱، ص ۲۸.

۳- استفتائات آیت الله فاضل لنکرانی، ص ۴۴۹، س ۱۳۲۹.

نگاه به نامحرم

پیامبر صل الله علیه و آله فرمود: «النَّظَرُ سَهْمٌ مَسْمُومٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِیسَ فَمَنْ تَرَکَهَا خَوْفاً مِنَ اللَّهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ إِیمَاناً یَجِدُ حَلَاوَتَهُ فِی قَلْبِهِ(۱)؛ نگاه به نامحرم تیری مسموم از تیرهای شیطان است. کسی که به خاطر ترس از خدا به نامحرم نگاه نکند، خدای متعال به او چنان ایمانی می دهد که شیرینی اش را در قلبش می یابد.»

ازدواج با حورالعین

یکی از دستورات قرآنی کنترل نگاه است. شخصی می گفت: با تاکسی از میدان به سمت پایین می آمدم، دیدم خانمی بلند بالا ـ با چادر و خیلی خوش تیپ ایستاده است. صورتم را برگرداندم و پس از استغفار، او را سوار کردم و به مقصد رساندم. روز بعد که خدمت شیخ رجبعلی خیاط رسیدم، گویا این داستان را از نزدیک مشاهده کرده باشد، گفت: آن خانم بلند بالا که نگاه کردی و صورتت را برگرداندی و استغفار کردی، خدای تبارک و تعالی یک قصر برایت در بهشت ذخیره کرده و یک حوری شبیه همان زن

ص: ۸۵

۱- بحار الانوار، ج ۱۰۱، ص ۳۸.

برایت ذخیره نموده است.(۱)

اقسام نگاه

۱. اتفاقی و ناخواسته؛ این نگاه حرام نیست، گرچه مقدمات آن به وسیلهٔ خود شخص انجام شده باشد؛ مثلاً شخصی به اختیار خود به کوچه و بازار رفته است و چشمش به نامحرمان افتاده(۲)؛ البته به شرط اینکه آن نگاه را ادامه ندهد.

۲. نگاه عمدی به صورت نامحرم، بدون قصد لذت و احتمال افتادن به گناه و بدون آنکه نامحرم آرایش کرده باشد؛ مانعی ندارد.(۳)

۳. نگاه با قصد لذّت و یا نگاه عمدی به بدن نامحرم حرام است و نمی توان با تعبیراتی مثل: قصد بد نداشتن، نیت خواهر و برادری، دل پاک داشتن و... مشکل را حل کرد.

گفتگو با نامحرم

خدای متعال می فرماید:

۱- کیمیای محبت، ص ۱۱۴.

۲- استفتائات آیت الله مکارم، ج ۲، س ۱۰۳۶.

۳- توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳.

«فَلا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَیَطْمَعَ الَّذِی فِی قَلْبِهِ مَرَض وَ قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفا»(۱)؛ «با گفتارتان ناز و عشوه مریزید تا کسی که در دل او مرض

است، در شما طمع نورزد و گفتاری نیکو و دور از تحریک و ریبه بگویید.»

۱. اظهار دوستی به جنس مخالف جایز نیست.(۲)

۲. صحبت کردن با نامحرم به غیر ضرورت مکروه است، خصوصا اگر مخاطب جوان باشد.(۳)

۳. گفتگو با نامحرم با شرایط ذیل جایز است:

الف) با قصد لذت و ریبه نباشد؛(۴)

ب) با صحبت کردن، به گناه آلوده نشوند؛(۵)

ج) ترس از افتادن به گناه نباشد؛(۶)

د) خانمها هنگام صحبت کردن، صدای خود را نازک و لطیف نکنند.(۷)

۴. اگر مردی بداند، چنانچه با نامحرمی صحبت کند، به گناه خواهد افتاد، نباید با او صحبت کند؛ خواه زن به

۱- احزاب/ ۳۲.

۲- اجوبه الاستفتائات، س ۷۷۶،۶۵۱،۶۴۰

۳- عروه الوثقی، باب نکاح، م ۳۹.

۴- اجوبه الاستفتائات، س ۱۱۴۶.

۵- عروه الوثقی، باب نکاح، م ۳۹.

۶- همان.

۷- تحریر الوسیله، ج ۲، باب نکاح، ص ۲۴۵، م ۲۹.

گونه ای صحبت کند که مرد را به گناه بیندازد یا دربارهٔ مطلبی صحبت کند که مرد را به گناه بیاندازد.(۱)

۵. رد و بدل کردن سخنان تحریک آمیز از هر طریقی مثل تلفن، بلوتوث و... به هر انگیزه ای حرام است.(۲)

۶. در سلام کردن مرد و زن نامحرم به یکدیگر، اگر قصد لذّت و ترس افتادن به گناه نباشد، اشکالی ندارد.(۳)

۷. خودنمایی به قصد گناه انداختن دیگری حرام است. مثلاً نوع حرف زدن، راه رفتن، انجام حرکات خاص، پوشیدن لباس خاص، آشکار نمودن بدن و به طور کلی، انجام هرگونه رفتاری به منظور جلب نظر نامحرم، حرام و دور از اخلاق، ادب، دینداری و شخصیت والای انسانی است.

پس با توجه به مفسده ای که احتمال آن با ارتباط با نامحرم می رود و با عنایت به دستورات خدای کریم در قرآن و فرمایشات ائمه معصومین و فتاوای مراجع عظام تقلید، به این نکته می رسیم که ارتباطات، گفتگوها و برخوردها با جنس مخالف باید به قدر ضرورت و حداقلی باشد.

۱- عروه الوثقی، ج ۲، باب نکاح، م ۳۹.

۲- اجوبه الاستفاتائات، س ۱۱۴۵.

۳- عروه الوثقی، ج ۲، باب نکاح، م ۳۹ و ۴۱.

تماس بدنی با نامحرم

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرمایند: «عباداللّه... وَ مُحَادَثَهُ النِّسَاءِ تَدْعُو إِلَی الْبَلَاءِ وَ یَزِیغُ الْقُلُوبَ وَ الرَّمْقُ لَهُنَّ یَخْطَف نُورَ أَبْصَارِ الْقُلُوبِ وَ لَمْحُ الْعُیُونِ مَصَائِدُ الشَّیْطَانِ(۱)؛ ای بندگان خدا!... بدانید که گفتگو و اختلاط مردان با زنان نامحرم سبب نزول بلاـ خواهد شد و دلها را منحرف می سازد. پیوسته به زنان چشم دوختن نور دیده را خاموش می گرداند. همچنین با گوشهٔ چشم به زنان نگاه کردن از حیله و دامهای شیطان است.»

۱. هر کسی که نگاه کردن به او جایز نیست، تماس بدنی نیز با او جایز نیست.(۲)

۲. لمس بدن نامحرم، حتی لمس دست و صورت او حرام است؛ چه با قصد لذّت و چه بدون آن.(۳)

۳. دست دادن مرد و زن نامحرم حرام است؛ خواه قصد لذّت باشد یا نباشد، فامیل باشد یا نباشد، مرسوم باشد یا نباشد.(۴)

ص: ۸۹

۱- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۲۹۱.

۲- تحریر الوسیله، ج ۲، م ۲۰؛ و عروه الوثقی، ج ۲، باب نکاح، م ۴۷.

۳- همان، ص ۲۴۳، م ۲۰.

۴- استفتائات آیت الله مکارم شیرازی، ج ۲، س ۶۶۵.

۴. تماسهایی که در محلهای شلوغ مانند بازار و وسایل نقلیهٔ عمومی به طور ناخودآگاه بین زن و مرد ایجاد می شود، اشکال ندارد.

۵. نشستن کنار نامحرم در تاکسی و وسایل نقلیهٔ دیگر، اگر به قصد لذّت و ریبه باشد یا مفسده ای داشته باشد، جایز نیست و اجتناب از آن لازم است.(۱)

۶. اختلاط زن و مرد نامحرم، اگر مستلزم نگاه به نامحرم (در حالی که پوشش کافی نداشته باشد یا زینت کرده باشد یا خوف وقوع در گناه باشد) حرام است و باید از آن اجتناب کرد.(۲)

موسیقی

پیامبر اسلام صل الله علیه و آله وسلم فرمودند: شنیدن و استماع موسیقی، قساوت قلب می آورد.(۳)

و فرمود: فرشتگان به خانه ای که شراب و وسایل موسیقی و قمار در آن باشد، وارد نمی شوند و دعای اهل آن خانه مستجاب نمی گردد و خیر و برکت از آن خانه

۱- عروه الوثقی، باب نکاح، م ۴۷.
۲- احکام روابط زن و مرد، ص ۲۴۶.
۳- وصایا الرسول صل الله علیه و آله، ص ۱۸.

برداشته می شود.(۱)

بعضـی از راننـدگان بی تعهـد، از نوارهای موسـیقی مبتذل و ترانه اسـتفاده می کنند که موجبات اذیت مسافران مؤمن را فراهم آورده و می آورد، آیا عمل آنها جایز است؟

به نظر تمام فقهای عظام، پخش غنا و موسیقی لهوی و گوش دادن به آن هم بر راننده و هم بر غیر آنها حرام است.(۲)

امـام صـادق علیه السـلام فرمودنـد: «الْغِنَاءُ مَجْلِسٌ لَا یَنْظُرُ اللَّهُ إِلَی أَهْلِهِ وَ هُوَ مِمَّا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ- وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ یَشْتَرِی لَهْوَ الْحَدِیثِ لِیُضِلَّ عَنْ سَبِیلِ اللَّه (۳)؛ مجلس غنا و خوانندگی لهو و باطل، مجلسی است که خدا به اهل آن نظر نمی کند.» و قطعاً جایی که خدا به آن نظر رحمت نمی کند، جایی است که اهل آن مستحق عذاب دردناک الهی هستند.

ص: ۹۱

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۳۵.
۲- مسائل جدید، ج ۲، ص ۶۷.
۳- کافی، ج ۶، ص ۴۳۳.

فصل ششم: خاطرات

اشاره

خاطرات(۱)

دانشجویی خاطرهٔ خوشی از رانندهٔ محترمی نقل می کرد که: راننده ای مقیّد بود در ابتدای سفر و شروع رانندگی از هر توقفگاهی، رو به مسافران می ایستاد و با صدای رسا برای سلامتی امام زمان عجل الله فرجه الشریف و مسافرین و دفع خطرات سه صلوات می گرفت و سپس رانندگی را شروع می کرد. وی دقت زیادی در حفظ توشهٔ مسافران داشت و مرتب به شاگردش تذکر می داد که در جابه جاییها مراقب وسایل مردم باشد. این رفتار آن راننده برای من بسیار خاطره انگیز و دلگرم کننده بود.

ص: ۹۳

۱- در این بخش خاطراتی آورده شده که نگارنده خود شاهد آن بوده یا از طریق موثق برایش نقل شده است.

ذکر

دوستی برایم تعریف کرد: در سفر زیارتی کربلا، یکی از مسافران خوش ذوق به هر یک از همسفران خود در اتوبوس یک صلوات شمار هدیه داد. این کار او باعث شد تا هم اوقات ما با ذکر و یاد الهی بگذرد و هم اینکه مسافران تشویق شدند تغذیهٔ همراه خود را بین همه پخش کنند و جوّ صمیمی و معنویی در طول سفر ایجاد شود.

تلخ؛ اما شیرین

می خواستم از محل کار برای تعطیلات با همسر و فرزندانم به زادگاهم برگردم. مثل همیشه تلفنی با راننده ای که شماره اش را داشتم، تماس گرفتم و سفارش کردم که چون با خانواده هستم، صندلیهای متصل به هم را در اختیار ما قرار دهد. او نیز پذیرفت. اواخر شب بود که سوار ماشین شدیم. ابتدا ما را در صندلیهای مختلفی جای داد و گفت: تا قبل از پلیس راه، جایتان را عوض می کنم؛ اما بعد از پلیس راه و حتی گذشت یک ساعت، به درخواست ما ترتیب اثر نداد. از آنجا که ما بچهٔ کوچکی داشتیم و می بایست در کنار خانواده از او مراقبت می کردیم، وقتی اعتراض نمودیم، راننده با عصبانیت ما را در اولین رستوران بین راهی پیاده

کرد. بنـده نیز با خانواده و وسایل همراه و با زحمت بسـیار ماشـینی گرفتم و به شـهر برگشتیم. راننـده حتی فکر نکرد که آیا ما توانایی ادامهٔ سفر و یا برگشت را داریم یا نه و آیا در این مکان امنیت داریم؟

به لطف خدا فردا شب با رانندهٔ دیگری هماهنگ کردم. وقتی سوار اتوبوس شدیم و نشستیم، در صـندلی جلو یکی از دوستان قدیمی خود را دیدم. در ضـمن صـحبت با او سخن از ثبت نام سفر زیارتی حج به میان آمد. او گفت: من دو فیش حج دارم و یکی را می خواهم بفروشم. بنده نیز این موقعیت را لطف الهی دانسـتم و مشتاقانه پذیرفتم. اینجا بود که حکمت سختیها و صبر شب قبل را فهمیدم.

ایثار در جوانی

روزی رانندهٔ ۳۰ ساله ای که نزد همکارانش به اخلاق و تـدیّن معروف بود و بسـیار به والدینش احترام می گذاشت، در حالی که از ازدواج او کمتر از دو سـال گذشـته بود، از همسـر و خـانواده اش خـداحافظی کرد و مثـل همیشه بـا کامیونی پر از بار به سمت مقصد حرکت کرد. تقریباً پس از یک روز به شهر مقصد رسید. در آنجا برای پرسیدن آدرس محل تخلیهٔ بار، از ماشین خود پیاده می شود و به پلیسی که در آن

ص: ۹۵

نزدیکی بود، سلام و عرض ادب می کند و سپس آدرس را از او می پرسد. در این هنگام کامیونی از مقابل به سمت ایشان می آید که رانندهٔ آن خواب و مسیرش به سمت آنها منحرف شده بود. از آنجا که پلیس پشت به کامیون و رانندهٔ جوان در مقابل آن قرار داشت، متوجه انحراف و حرکت سریع و رو به جلوی آن کامیون شد و در یک لحظه با کنار زدن مأمور پلیس، جان او را از مرگ حتمی نجات داد؛ اما برای نجات خود (به سبب سرعت بالای کامیون) فرصتی پیدا نشد و تصادف کرد و همان جا دعوت حق را لبیک گفت.

رفع اتهام

استاد قرائتی می فرمودند: همیشه، حتی در مسافرتها مقید به خواندن نماز در اول وقت بودم. در یکی از جاده ها نزدیک پلیس راه، موقع نماز شد. بنابراین، برای نماز در جمع سربازان در پلیس راه حاضر شدم. بعد از نماز و هنگام رفتن، مأمور محترمی مرا صدا زد که: حاج آقا! آن دو نفر را می شناسید؟ پاسخم منفی بود؛ چون کنار اتوبوس دختر و پسری بودند که من آنها را نمی شناختم. پرسیدم: قضیه چیست؟ مأمور گفت: این دو نفر در اتوبوس رفتار نامناسبی داشتند. وقتی با اعتراض مسافران و راننده مواجه می شوند،

به جای عذرخواهی، باز به رفتار ناپسندشان ادامه می دهند. در پلیس راه، رانندهٔ مسئولیت پذیر آن دو نفر را که مُخِلّ آسایش سایر مسافران بودند، طبق قانون پیاده می کند. آنها در مواجهه با پلیس می گویند: ما از بستگان آقای قرائتی هستیم. مأمور ما به آنها گفت: آقای قرائتی اینجا هستند، الان از ایشان می پرسم. آنها باور نمی کردند. من به آن دو نفر گفتم: آیا مریض هستید که دروغ می گویید؟ خدا را شکر که به برکت نماز اول وقت، تهمت از بنده رفع شد.

ص: ۹۷

فصل هفتم: رانندگان شهید و ایثارگر

اشاره

رانندگان محترم در مقاطع مختلف، به ویژه در دفاع مقدس، خدمات و ایثارگری های زیادی داشته اند. این عزیزان علاوه بر جان شیرین خود، مال و سرمایهٔ خود را که همان اتومبیلشان بود، در طبق اخلاص نهاده و در جبهه ها خدمت کردند. به پاس قدردانی و یادبود شهدا و ایثارگران

ص: ۹۹

این صنف، در ۲۲ خرداد ۱۳۹۳ کنگرهٔ کشوری ۷۰۰ شهید صنوف حمل و نقل در ارومیه برگزار شد.

در این کنگره رانندهٔ باسابقه و ایثارگری که دو فرزند جوانش را به اسلام و انقلاب تقدیم کرده بود، به رانندگان جوان تر نصیحتی پدرانه داشت و فرمود: عزیزان من! همانطور که از میهمانان منزل خودپذیرایی می کنید، مسافران را نیز به منزلهٔ میهمان بدانید و آنان را خوب احترام کنید.

قسمتی از وصیت نامه راننده شهید کرم احمدی

الله اکبر... اشهد ان لا اله الا الله... و اشهد انّ محمّداً رسول الله و اشهد انّ علیّا ولیّ الله.

پدر جان و مادر جان! سلام مرا از هزاران کیلومتر راه دور امیدوارم پذیرا باشید. می دانم که در مدت ۲۶ سال برای بنده رنج و زحمت فراوان کشیده اید تا در سختی ها عصای دست پیری شما باشم ولی در برابر قدرت خداوند همه فرزند و کسان هیچ می باشند و

ص: ۱۰۰

انسان بایـد یک روز از مال و ثروت و فرزند و عیال و پدر و مادر و ... جدا شود و بسوی معبود خویش برود. امید آن دارم که مرا حلال کنید و عفو نمایید و در شهادت من صبر و بردباری نشان بدهید و عاجزانه تقاضا دارم برای بنده گریه و زاری نکنید، برای امام حسین و یاران با وفای آن حضرت گریه کرده و مرا هم یاد کنید. جهاد یکی از واجبات شرعی است حضرت علی علیه السلام می فرمایـد: فان الجهاد باب من ابواب الجنه فتحه الله لخاصـهٔ اولیائه، جهاد دری از درهای بهشت است که خداوند این درب را بر روی همه باز نمی کنـد و برای عده ی خاصـی از اولیاء خودش باز می کند. عصـر ما هم عصـری است که خدا این بـاب جهاد را باز کرده، فردای قیامت خیلی فرق می کنـد سوال و جواب آن کسـی که در بستر بیماری مرده و کسـی که با جهاد در راه خدا شـهید شده است. بنده حقیر امیدوارم شـما و تمامی ملت ایران ادامه دهنده راه خونین شهیدان باشید انشاءالله. اسـلام امروز مظلوم است و قرآن غریب واقع شـده است. تمامی مسـتکبرین و ابر قدرتها تمامی توان خود را علیه ایران اسـلامی بسیج کرده اند تا به خیال خود به ایران ضربه بزنند و به یاری خدا، خود ضربه می خورند، خداوند

در قرآن کریم می فرمایـد: ان تنصـر الله ینصـرکم و یثبت اقـدامکم. جنگ را فراموش نکنیـد به جبهه ها و به کمک رزمندگان بشتابید تا انشاءالله روزی پرچم اسلام بر فراز تمامی دنیا افراشته گردد.... حافظ دین و انقلاب اسلامی و رهبر باشید. والسلام

آری کرم احمدی نیز در تاریخ ۱۲/۱۲/۱۳۶۴ در سلیمانیه ی عراق در اثر اصابت ترکش به سر و صورت شربت شیرین شهادت را عاشقانه سر کشید و به خیل شهیدان اسلام پیوست.

روحش شاد و راهش پر رهرو باد.

پندی برای سفر

شخصـی عازم سـفر بود. خدمت امیرالمؤمنین علی علیه السـلام رسـید و از ایشان موعظه و نصـیحتی درخواست نمود، حضـرت فرمودند:

«اگر همراه و همسفر می خواهی، خداوند تو را بس است.

اگر رفیق می خواهی، کرام الکاتبین تو را بس است.

اگر مونس و هم زبان می خواهی، قرآن تو را بس است.

اگر پند و عبرت می خواهی، (گذشتگان از اهل) دنیا تو را بس است.

اگر عمل می خواهی، عبادت تو را بس است.

اگر موعظه و نصیحت می خواهی، مردن تو را بس است.

و اگر این همه پند و اندرز تو را بس نباشد، پس آتش قیامت تو را بس است(۱).» پس عزیزان! به یاد سفر زیارتی، سیاحتی و همیشگی آخرت باشیم.

ص: ۱۰۳

۱- جامع الاخبار ،محمد بن محمد شعیری، ص ۱۸۱، ناشر مطبعه حیدریه، چاپ بی تا ، نجف

سفر زیارتی ، سیاحتی و همیشگی آخرت

ابتدا گذرنامه ی زیر را تکمیل کنید

نام: انسان

نام خانوادگی: آدمیزاد

نام پدر: آدم

نام مادر: حوا

لقب: اشرف مخلوقات

نژاد: خاکی

صادره از دنیا

ساکن: کهکشان راه شیری، منظومه شمسی،زمین

توقف: برزخ

ص: ۱۰۴

ساعت حرکت و پرواز: هروقت خداصلاح بداند

مقصد: بهشت، اگر نشد جهنم

وسایل مورد نیاز . دومتر پارچه ی سفید

عمل نیک

انجام واجبات و ترک محرمات

امربه معروف و نهی از منکر

دعای والدین و مؤمنین

نماز اول وقت

ولایت ائمه اطهار (علیهم السّلام)

اعمال صالح، تقوا، ایمان

توجه:

۱- خواهشمند است جهت رفاه خود خمس و زکات را قبل از پرواز پرداخت نمایید.

۲- از آوردن ثروت، مقام، منزل، ماشین، حتی داخل فرودگاه جدا خودداری نمایید.

۳- حتما قبل از حرکت به بستگان خود توضیح دهید تا از آوردن دسته گل های سنگین، سنگ قبرگران و تجملاتی

ونیز مراسم های پرخرج وغیره خودداری نمایید.

۴- جهت یادگاری قبل از پرواز اموال خود را بین فرزندان وامور فقرا و مستضعفین مشخص نمایید.

۵- از آوردن بار اضافی از قبیل حق الناس، غیبت، تهمت و غیره خودداری نمایید.

برای کسب اطلاعات بیشتر به قرآن و سنت پیامبر(صلّی الله علیه و آله وسلّم) مراجعه نمایید.»

تماس و مشاوره به صورت شبانه روزی رایگان، مستقیم وبدون وقت قبلی می باشد.

در صورتی که قبل از پرواز به مشکلی برخوردید با شماره های زیر تماس حاصل فرمایید:

۱۸۶ سوره ی بقره

۴۵ سوره نساء

۱۲۹ سورهی توبه

۵۵ سوره ی اعراف

۲ و۳ سورهی الطلاق

امیدواریم سفر آسوده ای در پیش داشته باشید. سرپرست کاروان: حضرت عزرائیل

ص: ۱۰۶

فصل هشتم: اشعار

زبان حال راننده

به چاله چوله ی عشقت شکست شا فنرم

شکست شاسی قدّم، خدا خدا کمرم

هنوز هم می چکد از رادیات عشقم آب

اگرچه کرد تصادف غم تو با سپرم

به لوله اگزوز من لحظه ای نگر ای ماه

که پی بری تو به آه و به ناله سحرم

به راه وصل تو من دنده ها عوض کردم

تو جعبه دنده ی داغونِ من ببینُ به برم

ص: ۱۰۷

عزیز من موتور قلب من گریپاچ کرد

به راه وصل تو چگونه ره سپرم

هزار بار ترکید طایر جلوام

بدانکه ترمز صبرم رهاند از خطرم

تو بکسلم بنمودی به یک نگاه اول

برید بکسل و بگذاشتی به پشت سرم

چگونه بار غمت کمپرس توانم کرد

شکسته شاسی قدم چنان کمک فنرم

چو طایر دلم از میخ هجر پنچر شد

از آن زمان چو یکی طایر شکسته پرم(۱)

ص: ۱۰۸

۱- گلچین باغ سخن، ج۲، ص۲۲۹.

اشعاری اخلاقی و معنوی در خصوص رانندگی

اشاره

رباعیّاتی که تقدیم می شود، اشعاری از استاد محقق حجه الاسلام والمسلمین جواد محدّثی، با مضامین اخلاقی و اجتماعی است که با اصطلاحات مربوط به رانندگی (مانند جاده، ماشین، مسافرت و...) سروده شده است.(۱)

ترمز ایمان

بیرون ز خط مردم آگاه نیفت

از چاله برون آمده در چاه نیفت

در جادهٔ پر پیچ و خم زندگی ات

بی ترمز ایمان و خرد راه نیفت

پلیس وجدان

در راه خلوص و خیر، باری نزدیم

چون دست به کار ماندگاری نزدیم

در جادهٔ پر خطر، پلیس وجدان

هر چند که بوق زد، کناری نزدیم

ص: ۱۰۹

۱- برگرفته از کتاب «برگ و بار»، ص ۳۰۸.

جریمه

در راه گناه، بی هدف می تازیم

چون باخته ایم، باز هم می بازیم

از بس که خلاف و جرممان افزون است

عمری است که ما جریمه می پردازیم

بار اضافی

چون لاف به اندازۀ کافی زده ایم

خود را به مسیر انحرافی زده ایم

ما را به حریم صالحان راهی نیست

چون بر دل خود بار اضافی زده ایم

صندلی غفلت

دل در سر راه غافلستان مفشان

بیهوده به بیراهۀ ظلمت مکشان

جان را که مسافری است تا وادی نور

بر صندلی سیاه غفلت منشان

ص: ۱۱۰

پیچ و خم

غافل ز خدا تکیه به مردم کردیم

کوه و درّه را راه توهّم کردیم

با این همه تابلو و علامت، خود را

در پیچ و خم سیر و سفر گم کردیم

پل دنیا

با غفلت و خواب، راه ایمان مسپار

جز در ره مستقیم حق، جان مسپار

تا از پل دنیا به سلامت گذری

فرمانِ دل خویش به شیطان مسپار

بار هوس

این نفس که آلوده نَفَس می گذرد

بر موج، به فرمان چه کس می گذرد؟

افسوس که روشن شده در بازرسی

از گمرك دل بار هوس می گذرد!

ص: ۱۱۱

اسکلهٔ دل

دردا که دل از وسوسه ها رو نگرفت

با آب و هوای معنوی خو نگرفت

افسوس که در اسکلهٔ خاطر ما

جز کشتی پر گناه پهلو نگرفت

جادهٔ انقلاب

برخیز که سیل آمده، آبت نبرد

زنهار، شکوه انقلابت نبرد

هشدار که بی ترمز ایمان و خرد

در جادهٔ انقلاب، خوابت نبرد

پنچری

بد گفتن و انتقاد کردن تا چند؟

درماندن و جیغ و داد کردن تا چند؟

«ایفا»ی شعورتان مگر پنجر هست؟

در معرکه «بُکس باد» کردن تا چند؟

ص: ۱۱۲

روغن سوزی

فرمان خرد اگر که نامیزان است

چون پیچ اراده، هرز و آویزان است

این تیرگی فضای اندیشهٔ ما

دودی است که از سوختن ایمان است

درّهٔ گناه

صد قافلهٔ خیر به راه افتاده است

غفلت زده ای به قعر چاه افتاده است

با جرّ ثقیل «توبه» بالا بکشید

آن را که به درّهٔ گناه افتاده است

بی راهه

همواره مسیر و راه ایمان باز است

بی راههٔ کفر، پر ز دست انداز است

دور از ره دین کسی به مقصد نرسد

هر چند رود، هنوز در آغاز است

ص: ۱۱۳

گاز و جاده

تا چند به رانندگی ات می نازی؟

در جادهٔ اشتباه ها می تازی؟

در منطقهٔ «ورود ممنوعِ» گناه

از چیست شتاب، کاین چنین می گازی؟

سقوط

ره دور و دراز است و خطر بسیار است

آسیب و سقوط و نیستی در کار است

زین جادهٔ مرگ، جان سالم در نبُرد

جز آنکه ز خود مراقب و هشیار است

سرگردان

داری چو جوانمردی و غیرت برگرد

از گمشدگان بگیر عبرت، برگرد

در جادهٔ غفلت از چه سرگردانی؟

دوری بزن و به سوی فطرت برگرد

ص: ۱۱۴

عنان دل

آن را که عنان دل به شیطان داده است

برگشتن از اشتباه کاری ساده است

خوب است که بازگردد از راه خطا

غم نیست اگر دیر به راه افتاده است

ص: ۱۱۵

فهرست منابع

۱. قرآن کریم

۲.بوستان حجاب، محمد رحمتی شهرضا، چاپ اول، زمستان ۱۳۹۰، نشر جوانان موفق

۳. تحریر الوسیله، امام سید روح الله موسوی خمینی، موسسه مطبوعات دارالعلم، چاپ اول

۴.تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، محمد بن حسن شیخ حر عاملی ، ۱۴۰۹ هجری قمری،نشر موسسه آل البیت علیهم السلام، چاپ اول

۵.توضیح المسائل مراجع، سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، چاپ بیستم،زمستان ۱۳۹۱، نشر دفتر انتشارات اسلامی

۶.تهذیب الاحکام، محمد بن الحسن طوسی ،۱۴۰۷ هجری قمری، دار الکتب الاسلامیه ، چاپ چهارم

ص: ۱۱۶

۷.جامع المسائل (جلد۲استفتائات حضرت آیت الله العظمی شیخ محمد فاضل لنکرانی)چاپ چهارم ، تابستان ۱۳۷۹ ، چاپ مهر

۸.خواهرم! حجاب سعادت است،محمد ابراهیم موحد قزوینی، ترجمه یوسف آبادانی، ناشر سنبله ۱۳۸۴

۹.دستور العملها و بخشنامه های اجرایی بخش حمل و نقل و مسافر

۱۰.رساله اجوبهالاستفتاءات ، حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه ای، چاپ چهاردهم، پاییز ۱۳۸۷، انتشارات بین المللی الهدی

۱۱.العروه الوثقی، سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، ۱۴۰۹ هجری قمری، موسسه الاعلمی للمطبوعات،چاپ دوم

۱۲. آموزش فقه،محمد حسین فلاح زاده، چاپ چهارم، بهار ۱۳۹۲، نشر معروف

۱۳.الکافی، ابوجعفر محمد بن یعقوب کلینی، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ هجری قمری، چاپ چهارم

۱۴.کامل الزیارات، ابن قولویه، ابوالقاسم جعفر بن محمد قمی، دارالمرتضویه، ۱۳۹۸ هجری قمری

۱۵.کیمیای محبت (شرح حال شیخ رجبعلی خیاط)،محمد

ص: ۱۱۷

محمدی ری شهری، چاپ بیست و یکم، سال ۱۳۸۵/ دارالحدیث

۱۶.گلچین باغ سخن ،غلامحسین وفایی ،چاپ ۱۳۶۵،شامل قصاید، غزلیات، رباعی، دوبیتی اجتماعی، مذهبی، عرفانی، به انضمام ولادت و شهادت و رحلت چهارده معصوم (علیهم السّلام)

۱۷. المحاسن، ابوجعفر احمد بن محمد بن خالد برقی/ دارالکتب الاسلامیه/ ۱۳۷۱ / چاپ دوم

۱۸.مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، سید محسن محمودی، چاپ دوم پاییز ۱۳۸۶، انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) (جلد یک تا چهار) و جلد پنج چاپ اول، زمستان ۱۳۸۵

۱۹.مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، حسین بن محمد تقی نوری، موسسه آل البیت علیهم السلام، ۱۴۰۸ هجری قمری، چاپ اول

۲۰.مفاتیح نوین، حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی و همکاران ، چاپ بیست و یک، ۱۳۸۹ شمسی، انتشارات امام علی بن ابیطالب علیه السلام

۲۱.من لا یحضره الفقیه، شیخ صدوق، محمد بن علی ابن بابویه، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم،۱۴۱۳ هجری قمری، چاپ دوم

۲۲.نهج الفصاحه (مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صل الله علیه و آله)،

ص: ۱۱۸

ابوالقاسم پاینده، دنیای دانش، ۱۳۸۲، چاپ چهارم

۲۳. احکام دو دقیقه ای، محمود اکبری، چاپ دوم پاییز ۱۳۹۱، ناشر فتیان

۲۴.مجموعه قوانین و مقررات حمل و نقل جاده ای ، تـدوین دفتر حقوقی و تـدوین مقررات، اسـدالله محمدی آسا، چاپ اول ، بهار ۱۳۷۷، ناشر: موسسه نشر علم نوین

۲۵.برگ و بار، جواد محدثی ، چاپ اول ، بوستان کتاب قم ، ۱۳۸۰.

۲۶. احکام روابط زن و مرد، مسعود معصومی، ناشر دفتر انتشارات اسلامی، چاپ دوازدهم ۱۳۷۵

۲۷.احکام مسافر،تدوین گروه مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی ، چاپ اول ، تابستان ۱۳۹۱، نشر فراکاما

۲۸. احکام ویژۀ بانوان، محمد حسین فلاح زاده، چاپ ششم، تابستان ۱۳۹۱، نشر معروف

۲۹. ارشاد القلوب الی الصواب، حسن بن محمد دیلمی،۱۴۱۲ هجری قمری، نشر الشریف الرضی، چاپ دوم

۳۰. اسـتفتائات آیت الله مکارم شـیرازی،آیت الله العظمی ناصـر مکارم شیرازی،تنظیم ابوالقاسم علیان نژادی، ناشر مدرسهالامام علی بن ابیطالب علیه السلام

ص: ۱۱۹

۳۱. بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الابرار، علامه محمد باقر مجلسی، ۱۴۰۳ هجری قمری، نشر احیاء التراث العربی

۳۲.۳۲۳۲basij asnaf.ir

isar.ir.۳۳

Orangecar.persianblog.ir.۳۴

ص: ۱۲۰

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه ای
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹